

24. Peloponeška vojna (431-404): Med primarnimi viri za proučevanje peloponeških vojn je predvsem pomemben seznam davkoplačevalcev Delsko-atiške pomorske zveze. Pomemben vir so tudi govori, atiške komedije in politični spisi. Komedije sta pisala predvsem Evpolid in Aristofan. Med zgodovinarji so pomembni predvsem Tukidid in Ksenofont. Pomembnejši viri: Tukididova zgodovina, Grška zgodovina, Diodor, Plutarh, Kornelij Nepot... + Vzrok za vojno so bila politična nasprotja med Atenami in Sparto oz. Peloponeško zvezo (spartanski zavezniki) in Delsko-atiško zvezo (vodstvo Aten). + Glavni med vzroki je spor med trgovskima velesilama Atenami in Korintom. V 6. st. je Korint s svojimi kolonijami obvladoval trgovino z Z. Po zmagah nad Perzijci pa se s trgovino z Z pričnejo ukvarjati tudi Atenci, pričnejo konkurirati Korintu. Ta pa je bil uspešen tudi v trgovini z V zaradi ugodne lege. Zaradi vzpona Aten se mora Korint politično opredeliti. V prvi peloponeški vojni je na strani Peloponeške zveze, posledično pa se Atene povežejo z Ahajo in pridobijo postojanko Navpaktos, preko katere nadzorujejo trgovino v Korinskem zalivu. + Sparta je v vojno vstopila na pobudo Korinta. Sama je bila glede vojne bolj zadržana zaradi slabega gospodarskega položaja, strahu pred helotskimi upori, padca števila prebivalstva in šibkosti Peloponeške zveze. Korint je vstop Sparte v vojno izsilil z grožnjo, da bo iskal pomoč pri Argosu, Spartanskem nasprotniku na Peloponezu. + Spor med Korintom in kolonijo Korkiro je sredi tridesetih let prešel v vojno za prevlado na Jonskem morju. Po porazu v pomorski bitki se je Korint odločil ponovno obračunati s Korkiro. Vendar pa je ta sklenila obrambno zvezo z Atenami in tako Korint svoje zmage nad Korkiro l. 433 ni mogel izkoristiti, saj mu je to preprečilo atensko ladjevje. + Drugo sporno območje so bili Halkidiki, tudi tu so se križali interesi Aten in Korinta. Korintska kolonija Potejdaja je, ne da bi prekinila vezi z matično polis od katere so dobivali upravnike, vstopila v DAPZ. Po Periklejevem nasvetu naj odslovijo korintske upravnike, se je Potejdaja povezala z Makedonijo in prekinila povezavo z matično polis. + Najbolj aktualno krizno žarišče pa je bilo posledica spora med Atenami in Megaro. S megarsko psefizmo Perikles Megarcem (zavezniki Korinta) prepove vstop v vsa pristanišča Pomorske zveze. Na poziv Megare so njeni zavezniki prekinili 30 letni mir z Atenami. Sledili so poskusi pogajanj v katerih je Sparta zahtevala odstavev Perikla in razpustitev DAPZ. Sparta je skušala opogumiti posamezne člane Pomorske zveze k izstopu, zato je za vojni cilj razglasila avtonomijo Grkov. Atene so pozvale Sparto k rešitvi spora s pomočjo določb miru iz l. 446, vendar je ta poziv zavrnila in s tem pokazala željo po vojni.. – Prvo desetletje je vodil pohod peloponeške vojske v Atiko vodil spartanski kralj Arhidam (po njem se imenuje prvo desetletje vojne). + Skoraj vse grško ozemlje od Jonije do Sicilije je bil razdeljeno v dva tabora. Pomorska zveza je imela kopensko vojsko namenjeno le za obrambo, medtem ko je z močnim ladjevjem (več kot 300 ladij) popolnoma obvladovala morje. Pomorska zveza je imela urejeno financiranje (denar iz vojnih rezerv in rednih davkov). Atene so dominirale v Pomorski zvezi. Bile so pomorska velesila, na razpolago pa so imele tudi vsa sredstva Pomorske zveze. Zaveznike so imele tako v Grčiji kot izven nje. Na kopnem pa so jo obdajale sovražne države, ki so čakale na priložnost, da jo napadejo. + Peloponeška zveza pa je imela močno kopensko vojsko (štela je 40.000 vojakov). Ni pa imela nikakršnih finančnih rezerv ali vojne blagajne, odvisna je bila od sprotnih denarnih in naravnih prispevkov članic. Periklov vojni načrt: Atene naj bi na kopnem branile le nekaj utrdb, vse atiško prebivalstvo pa naj bi umaknilo na območje znotraj Dolgega zidu. Obleganje le tega je bilo nemogoče, saj je morje obvladovalo atensko ladjevje. Na področje

Peloponeške zveze pa so bili predvideni napadi atenskih pomorskih sil. Načrt je temeljil na odpovedi velikim zunanjim uspehom, visoki morali in disciplini stenskega prebivalstva.+Vojna se je začela z neuspešnim napadom Tebancev l.431 na Plataje (atensko zaveznico). Kljub negodovanju atenskega ljudstva je Perikles vztrajal pri obrambnem načrtu in peloponeška vojska se je kmalu umaknila.Atenci pa so poslali svoje ladjevje v Jonsko morje, na svojo stran pridobili Kefalenijo in Akarnance, ponovno pa so obračunali s Ajgino.+Drugi pohod peloponeške vojske l.430 je zaznamoval izbruh kuge v Atenah in v mornarici. Epidemija se je razširila iz Male Azije, trajala je 4 leta in pomorila tretjino atiškega prebivalstva. To je povzročilo malodušje med Atenci za krivca pa so obdolžili Periklesa, ga odstavili in obtožili korupcije. Spartanska stran je v strahu pred kugo dala usmrtiti vsakega zajetega Atenca.L.429 so Atenci uspešni na severnem bojišču, vendar ti uspehi niso bistveni.V tem času zaradi kuge umre Perikles in sproži se vprašanje političnega nasledstva.Kot vodilni osebnosti tega časa se uveljavita Kleon in Nikias.+L.428 Lezbos skuša izstopiti iz Pomorske zveze, kar jim Atenci preprečijo. Strogo jih kaznujejo (izguba avtonomije, porušenje obzidja, izročitev ladjevja, izguba ozemlja, usmrtitev tisoč meščanov) in to krvavo dejanje demokratične institucije atenske države vpliva na dodatno poostreitev vojne in spartanske protiukrepe(usmrtitev vseh ujetnikov po zavzetju Plataj).+Med važnejše atenske uspehe sodi poseg na Siciliji (proti Sirakuzam in njenim zaveznicam se organizira Jonska polis) kjer dosežejo politični in diplomatski uspeh. Vojna stranka (Kleon) po prevzemu oblasti v Atenah poskuša zanetiti upor Mesenijcev proti Sparti. Tako Sparta ni mogla pregnati Atencev s Peloponeza in doživi hud poraz proti Mesenijcem.V takih razmerah ponudi pogajanja na podlagi določb tridesetletnega miru, vendarKleon ponudbo zavrne. Kleon po uspehu Atencev v Meseniji revidira seznam davkov (prispevke je dvignil za tisoč talentov)in tako morajo zavezniki financirati atensko vojskovanje.+Vrh atenskih uspehov je zasedba otoka Kitera na J obali Peloponeza 424.Iz kritičnih razmer Sparto reši vojskovodja Brazidas in s majhno vojsko po pohodu čez Istmos, skozi Bojotijo in Tesalijo pride do Makedonije in prizadane Pomorsko zvezo na najbolj občutljivem mestu.L.424 Traško območje Peloponeške zveze odpade od Aten. Atenci so bili v bitki pri Deliju(edina velika kopenska bitka v prvem desetletju peloponeških vojn) poraženi saj so tedaj Tebanci prvič uporabili taktiko poševne bojne črte.+Diplomatski poraz Atenci doživijo tudi v Siciliji (424sicilski Grki prekinejo medsebojne spore) in njihovo ladjevje se vrne s Sicilije. V Atenah ljudstvo s potekom vojne ni zadovoljno, vojaška stranka izgubi vpliv in 423 Atenci sklenejo začasno premirje in obnovijo Kalijev mir s Perzijci.+Razvoj dogodkov na severnem bojišču prepreči uveljavitev miru, voditelj vojne stranke Kleon vodi pohod na severno bojišče. V odločilni bitki pri Amfipoli je bila atenska vojska poražena. V bitki umre Kleon in Brazidas. Mirovna stranka je prevzela v Atenah in tudi Sparta je bila pripravljena skleniti mir. Sparta zahteva izročitev ujetnikov in izpraznenje atenskih postojank na Peloponezu in njegovih obalah, Atencem pa je ponudila vsa tista mesta, ki so med vojno odpadla od Aten.Nikijev mir je za Atene pomenil diplomatski uspeh, saj so Atenci obdržali tisto, kar so že imeli in tako dosegli Periklov vojaški cilj. Bile pa so Atene bolj izčrpane in prizadete kot Peloponeška zveza (trpele zaradi kuge, opustošenja Atike in izgube traškega dela Pomorske zveze).

25. Sicilska ekspedicija Atencev in zadnje desetletje vojne: Viri: Med primarnimi viri za proučevanje peloponeških vojn je predvsem pomemben seznam davkoplačevalcev Delsko-atiške pomorske zveze. Pomemben vir so tudi govori, atiške komedije in politični spisi. Komedije sta pisala predvsem Evpolid in Aristofan. Med zgodovinarji so pomembni predvsem Tukidid in Ksenofont. Pomembnejši viri: Tukididova zgodovina, Grška zgodovina, Diodor, Plutarh, Kornelij Nepot... [Določb Nikijevega miru (423) se niso držali ne Spartanci (zaradi nezadovoljstva članic grozi razpad Peloponeški zvezi) ne Atenci; zaradi nezadovoljstva z določbami miru na oblast v Atenah pride vojna stranka, ki jo vodita Hiperbol in Alkibiad. Načrt slednjega je bil izolirati Sparto. Da bi to dosegel, so Atenci sklenili zvezo z Argosom, Mantinejo in Elido. Boj za prevlado na Peloponezu med Sparto in Argosom je dosegel vrh z bitko pri Mantineji l.418. Spartanska vojska je v tej bitki zmagala in prišlo je do popolne obnovitve spartanske hegemonije na Peloponezu. S tem je bila zveza Aten s peloponeškimi državami razbita in v Atenah se je okrepila mirovna stranka. Ostrakizem so uporabili v sporu med Alkibiadom (vojna stranka) in Nikijem (mirovna stranka) vendar pa ni dal nobenih rezultatov in so ga v Atenah dokončno opustili. Atenci so organizirali ekspedicijo proti nevtralnemu Melosu in pri tem bili zelo kruti, vendar pa se Sparta na te dogodke ni ozvala zaradi nevarnosti atenske zveze z Argosom.] Spremembo in preobrat v peloponeški vojni je povzročila zmaga Sirakuz nad jonsko polis in atenskega zaveznika Leontine. Atene so se vmešavale v spore na Siciliji ker so v tem videle priložnost širitve na Zahod, morebitni uspeh Aten pa bi pomenil tudi povečanje blagostanja grškega prebivalstva (bogastvo Sicilije). L.415 so Atene na Sicilijo poslale veliko armado. Atene so se v celoti posvetile sicilskemu vprašanju, saj so upale, da bi preko obvladovanja zahoda prevladovale tudi v Grčiji. Tik pred odhodom na Sicilijo pa je neznan storilec poškodoval božje podobe, kar so prebivalci razumeli kot slabo znamenje. +Sicilska ekspedicija je kmalu zašla v težave (imeli so preveliko ladjevje, atenski poveljniki niso imeli enotnega načrta (Lamach je vztrajal pri takojnem napadu na Sirakuze, Alkibiad pa je hotel na svojo stran pridobiti manjše polis in tako ustvariti podlago za napad na Sirakuze), jonske skupnosti niso zlahka pristale na Atensko zavezništvo, odpoklic Alkibiada; bil je osumljen sodelovanja pri skrinitvi božjih podob, ni se hotel vrniti v Atene temveč je prebegnil v Sparto). Atenska mornarica je v prvih spopadih zmagovala nad Sirakužani, zato so slednji za pomoč prosili Korint in Sparto. L.414 Atenci zavzeli strateško pomembno vzpetino Epipole in z oblegovalnim zidom mesto odrezali od zaledja. V času Atenskega uspeha pa so na Sicilijo prišli Spartanci, premagali so vojsko atenskih zaveznikov in prodrli do Sirakuz. Zavzeli so tudi vzpetino Epipole, utrdili novo obrambno črto in tako izničili atensko obleganje. Zato je strateg Nikias prosil za pomoč Atene, vendar so te imele težave z obnovitvijo vojn v Grčiji (l.414). +Atenska politični in vojaški poseg na Siciliji je prerasel v zadnje desetletje peloponeške vojne. Naslednjega leta peloponeška vojska je

ponovno vdrla v Atiko in Spartanci so na Alkibiadov nasvet zavzeli utrdbo Dekelejo (dvajset kilometrov oddaljeno od Aten).+Sicilska ekspedicija Atencev se je končala s katastrofo, saj je bila pomoč iz Aten šibka, spodletel pa je tudi poskus preboja Sirakuško-spartanske blokade.Zaradi slabega znamenja (lunin mrk) je Nikias preložil Odhod atenskega ladjevja za mesec dni, in tako Sirakužanom omogočil da so atenskemu ladjevju zaprli odhod iz Velikega pristanišča, zato so bili Atenci prisiljeni po izgubi ladjevja k umiku v notranjost.Ko so se približali južni obali otoka, je bila atenska vojska za boj nesposobna in je kapitulirala. Usoda zajetih vojakov(zaprli so jih v kamnolome, kjer so pomrli od lakote in žeje, preživele pa so prodali v suženjstvo).Ta propad atenske vojske je bil največja katastrofa, ki je kdaj doletela kakšno grško vojsko.Vzroki za poraz so poleg oteževalnih okoliščin tudi nesposobno vodstvo in nezadostno poznavanje položaja na Siciliji.Ta poraz je pomenil preobrat v peloponeški vojni.+viri:Tukidid, retor Lezias, Ksenofont, Kornelij Nepot 6-9 in Plutarh. Propad sicilske ekspedicije je uvod v obdobje političnega zatona Grčije(za pol stoletja se znajde v senci perzijske premoči). Perzija pod Darejem II. ponovno postane aktivna na Zahodu, odkrito nastopa proti Atenam (domnevni kršilci Kalijevega miru) in finančno podpira Sparto(Grke v Mali Aziji prepusti Perzijcem).Kot posledica tega od Aten odpadejo otoki, oblast pa začne razpadati tudi na maloazijskem kopnem.Atene so zaradi izčrpanosti zalog na robu finančnega zloma.Pričneje se tudi notranje razprtije v Atenah, okrepi se delovanje oligarhov, ki skušajo omejiti vlogo demokratičnih institucij. (Oligarhično gibanje je povezano z Alkibiadom, ki je najprej v službi Perzije, nato pa skuša prek zvez s Perzijo in z oligarhi doseči spremembo državne ureditve v prid oligarhije.)+L.411je v Atenah padla demokracija in uveden je bil nov organ, komisija tridesetih mož. Na zboru so ukinili velikko demokratičnih institucij.Število politično polnopravnih državljanov je bilo omejeno na pet tisoč, dejansko pa je vladal svet štiristotih (njegove odločitve pa so potrjevali polnopravni državljani). Atenska demokracija je slabo stoletje po Klejstenu prvič začasno propadla,nadomestil jo je teror oligarhov.L.412 pa je prišlo do zmage demokratičnega gibanja na Samosu, kar je spodbudilo demokratično gibanje v Atenah.Atenško ladjevje je odpovedalo pokornost oligarhičnemu režimu.Oblast štiristotih je padla zaradi vrste zaporednih neuspehov.Novo ureditev je označevala teramentova ustava, ki je pomenila kompromis med oligarhično in demokratično vlado(državo vodi svet, ki se deli na štiri sekcije, politične pravice ima pet tisoč za vojaško službo sposobnih državljanov)a je bila v veljavi le osem mesecev.+Notranjepolitične razmere v Atenah pa so se odražale tudi v zunanjepolitičnih porazih (l.412/411 odpad Evboje, jonskega in Helespontskega območja Pomorske zveze, l.411 odpad Taosa in Abdere).S Perzijsko podporo Sparta zgradi lastno mornarico in ob pomoči Sirakuz postane pomorska sila.Atenci so sprva v dveh pomorskih bitkah zmagali nad spartansko mornarico. V bitki pri Kiziku(410) je atenska vojska popolnoma uničila spartansko ladjevje. Sparto je ta poraz tako prizadel, da je bila pripravljena skleniti mir na podlagi dotedanjega položaja, vendar pa so Atenci ti ponudbo zavrnil.Kmalu nato je v atenah teramenovo ustavo zamenjala demokracija.[Prvič v zgodovini Aten so nameravali popisati vse veljavno pravo, vendar pa je poskus propadel, ker so člani komisije popis izrabljali v lastno korist.Z diobolijo(državno podporo)so skušali zagotoviti preživetje ljudi, ki niso opravljali javnih funkcij.Začeli so z javnimi deli.Vendar pa so se atene znašle v finančni stiski, saj so diobolije zahtevale veliko denarja, Atne pa so se financirale iz prispevkov pomorske zveze, njihovega plačevanja pa so se članice zveze skušale izogniti.Alkibiad je

bil izvoljen za stratega in se je l.408 vrnil v Atene, kjer je veljal za rešitelja domovine. Nato pa je naletel na vojaško enakovrednega, politično pa močnejšega nasprotnika v Spartancu Lizandru. Temu je uspelo prepričati Perzijce da so podprli željo Sparte po popolni zmagi. Vojna sreča se je z vojaško mornarico pod njegovim vodstvom obrnila. V pomorski bitki pri Notiju l.407 je bila Atenska vojska poražena. Odstavljenega Alkibiada je nasledil Konon. V pomorski bitki pri Arginuzah l.406 Atenci porazijo spartansko ladjevje. Vendar pa so Atene v tej doživeli velike izgube, kar je izvalo notranjepolitične pretrese. Na procesu proti poveljnikom je ekklesia šest izmed njih obsodila na smrt. To pa je sprožilo nove proteste. Tako so Atene zapravile možnost za sklenitev miru, zavrnile so spartansko mirovno ponudbo in se neuspešno pogajale na Siciliji s Kartagino. Odločitev v vojni pa je omogočila blokada Atike prek Dekeleje in spartansko ladjevje pod vodstvom Lizandra. V pomorski bitki pri Ajgospotamih l.405 so bili Atenci poraženi. Poraz atenskega ladjevja je omogočil spartanski mornarici blokado Aten s pomorske strani, kopenska vojska pa je prišla do samih Aten. V sledečih pogajanjih Atene izgubijo vse zunanje posesti. Porušene so bile utrdbe, zgrajene za časa Perikla, Atene so izgubile celotno ladjevje, dovoliti pa so morale vrnitev političnih pregnancev. L.404 je spartansko ladjevje doseglo Pirej, kmalu pa je padla tudi zadnja trdnjava Pomorske zveze, Samos.

26. Grški svet po peloponeški vojni Viri: materialni (novci, utrdbe tirana Dionizija, Kononovo obzidje v Atenah), literarni (govori Atenca Izokrata), zgodovinarji (ksenofont-Helenika), papirus (Hellenika iz Oksirinha v egiptu; opis ureditve Bojotske zveze), za zgodovino Perzijcev (Ktezias, Kornelij Nepot 9-13, Plutarh). Konec peloponeške vojne razkrije krizo grškega sveta. Ta se je kazala na vseh področjih državnega, gospodarskega in družbenega življenja. Deli Grčije so bili popolnoma opusteli, veliko prebivalstva je obubožalo, pojavila se je pravna negotovost. Ti pojavi so bili znaki krize, ki je zajela grško polis in le vodila v njen propad. Tako grška polis ni več nosilec razvoja na državnem in političnem področju. Ta propad se je odrazil tudi na kulturnem področju in spremembi življenskega ideala (umik iz političnega življenja v zasebnost). Kljub temu pa grški svet ni izgubil svoje vloge na duhovnem področju, temveč jo je utrdil (Platon in Aristotel). + Sparta, kot zmagovalec ni bila sposobna urediti novih razmer peloponeške vojne, Spartanski hegemoniji je manjkala velika nacionalna ideja ter vojaški in gospodarski potenciali. Težišče svetovne politike se je preneslo na V, na perzijsko državo. Na Z pa se je grški svet (zaradi kartažanske nevarnosti) povezal pod hegemonija sirakuških tiranov. + Od velikih osebnosti, ki so živele v tem času sta posebej pomembna Sokrat (vpliva na atensko javno življenje) in Platon (ustanovi Akademijo, napiše Državo). V tej dobi globoke krize grškega sveta so se upi množic osredotočile na velike osebnosti in od njih pričakovale rešitev nastalih razmer (nekatero izmed teh osebnosti dosežejo božanske počastitve). Med to krizo se je grška državniška misel začela ogrevati za idejo splošnega, vsem Grkom skupnega miru, ki je postala v tej dobi najvažnejša vsegrška manifestacija politične volje. + Z Atenskim porazom v vojni je nastopilo obdobje spartanske hegemonije na območju nekdanje Pomorske zveze, temeljila je na spartanskem zavezništvu s Perzijo. Vendar pa Sparta ni bila sposobna nadomestiti atenske prevlade, saj je imela premalo prebivalstva, bila je gospodarsko zaostala in

neiznajdljiva na duhovno-intelektualnem področju. Zaradi napak je izgubila naklonjenost med Grki. Neprijeten je bil predvsem spartanski politični sistem (temelji na podpiranju oligarhičnih manjšin in na vojaških posadkah). Sparta obljubljenemu avtonomiji ni nikoli uveljavila. Problem pa je povzročil tudi propad atenske mornarice, s katerim se je pričelo morsko razbojništvo (šibka spartanska mornarica tega ni mogla preprečiti). Do sprememb je prišlo tudi v Sparti (pojavi se korupcija, povečajo se družbena nasprotja, prihaja do poskusov državnih prevratov). Lizander, vodilni spartanski državnik, je bil prvi deležen božanskih počastitev. + Mirovni sporazum iz l. 404 za Atene pomeni obnovev oligarhičnega režima. Oligarhi najprej vzpostavijo oblast petih eforov, nato pa oblast kroga tridesetih državljanov. Ta oblast trideseterice se je ob spartanski asistenci spremenila v strahovlado (najhujša v atenski zgodovini, usmrčeno je veliko prebivalcev). Teror trideseterice se je kmalu obrnil proti lastnim vrstam (radikalno krilo je pričelo obračunavati z zmernim). Ko so ukinjene vse oblike svobodnega izražanja, izvan odpor preraste v državljansko vojno. Skupina atenskih političnih emigrantov pod Trazibulovim vodstvom iz Bojotije vdrla v Atiko, vojaško zmagala nad spartansko vojsko in prevzela oblast. Oblast je prevzel kolegij deseterice. Sparta ponovno poseže, pride do sprave in razglasitve splošne amnestije ter do obnove demokracije. Do l. 400 se notranje razmere v Atenah umirijo. + L. 403 Linizarda odstavijo, kar vpliva na zunanjo politiko Špate, ki postopoma opušta vsegrške zahteve in se obračala k urejanju razmer na Peloponezu.

27. Ekspedicija Kira Mlajšega in spartansko-perzijska vojna Viri: Ksenofont, Diodor, Plutarh, Artakserxes. Z nastopom kralja Artakserksa II. je Perzija zašla v hudo krizo, l. 404 se je po uspešnem uporu odcepil Egipt. Zaradi nenehnih sporov med satrapi je padla avtoriteta osrednje oblasti. Oblast perzijskega kralja je postajala vse bolj formalna, satrapi pa so se obnašali kot samostojni vladarji. V Mali Aziji so zaradi spora med princem Kirom (Artakserksov mlajši brat, podkralj Male Azije) in lokalnim satrapom z rezidenco v Sardah razmere postajale vse bolj kaotične. Kir je kot podkralj želel utrditi oblast nad perzijsko državo. Svoj načrt je začel uresničevati z najemanjem grških vojakov, ki so bili na razpolago v letih po peloponeških vojnah. S Sparto je sklenil tajni sporazum, po katerem je Sparta podpirala Perzijo z vojaškim kontingentom in mornarico. Začetek vojne proti osrednji oblasti v Perziji je bil prikazan kot akcija proti Pizidijcem. Kir z diplomatsko potezo dobi nadzor nad prehodi čez Tavros. Obvladal je tudi maloazijski in prednjeazijski prostor. Artakserkses II. je v Babiloniji zbral vojsko, ki pa je po vrednosti zaostajala za Kirovo (močni grški oddelki). V bitki pri Kunsaki Kir v bitki pade, čemur sledi dolg pohod grške vojske od Babilona do Črnega morja. Sparta je bil povratek preživelih vojakov vnapoto, saj se je Sparta izpostavila v državljanski vojni proti velikemu kralju. Grški vojaki so se naposled naselili v Trakiji. + Po koncu vojne Perzija obnovi oblast v Mali Aziji in skuša vzpostaviti oblast nad Jonci. Sparta podpre jonske Grke in jim z vojsko priskoči na pomoč. Ko l. 399 poveljstvo nad to vojsko prevzame spartanski kralj Agezilaj grška vojska postane bolj aktivna. Vojni v Mali Aziji skuša dati vsegrški značaj. Grki so prišli do Sarda, vendar ga niso zavzeli, Perzijsko ladjevje pa na morju ni bilo uspešno. Tako je bila vojna v Mali Aziji omejena na manjše plenilne pohode, ki so najbolj prizadeli Jonce (ti so morali preživljati spartansko vojsko). Kljub Agezilajevim uspehom v vojni, se razmerje moči ni spremenilo. Po ponovnem porazu v

korintski vojni, pa je Sparta odpoklicala vojaški kontingent iz Male Azije. Tako so Perzijci kljub vojaškim porazom dosegli dejansko zmago v Mali Aziji.

28. Obdobje spartanske hegemonije, vzpon novih sil Viri: Ksenofont, Diodor, Plutarh. Z Atenskim porazom v vojni je nastopilo obdobje spartanske hegemonije na območju nekdanje Pomorske zveze, temeljila je na spartanskem zavezništvu s Perzijo. Vendar pa Sparta ni bila sposobna nadomestiti atenske prevlade, saj je imela premalo prebivalstva, bila je gospodarsko zaostala in neiznajdljiva na duhovno-intelektualnem področju. Zaradi napak je izgubila naklonjenost med Grki. Nepriljubljen je bil predvsem spartanski politični sistem (temeljil je na podpiranju oligarhičnih manjšin in na vojaških posadkah). Sparta obljubljenе avtonomije ni nikoli uveljavila. Problem pa je povzročil tudi propad atenske mornarice, s katerim se je pričelo morsko razbojništvo (šibka spartanska mornarica tega ni mogla preprečiti). Perzija je po vojaških uspehih v Mali Aziji z denarjem skušala izpodkopati spartansko hegemonijo v Grčiji. Denarno podporo so dobili tako dejanski kot potencialni nasprotniki Sparte. L. 395 v Grčiji izbruhne vojna zaradi spora med Lokrido (dobi podporo Aten) in Fokido (podpira jo Sparta). V tej vojni pa se prvič pokaže vojaška moč Bojotske zveze (sestavljena iz enajsti okrožij, vsako okrožje pa je prispevalo poveljnika, šestdeset članov sveta zveze in kontigent vojske; Tebe obsegajo štiri okrožja in imajo prevlado nad ostalimi naselji v zvezi). Sprva so Spartanci v Korintski vojni uspešni, po ponovnem porazu pa odpokličejo vojsko iz Male Azije. V bitki pri Korintu spartanska vojska še pred povratkom malo azijskega kontingenta zmaga in s tem obnovi spartansko hegemonijo v Grčiji. L. 394 pa je v bitki pri Knidu perzijsko ladjevje pod vodstvom Atenca Konona porazilo spartansko mornarico. Ta poraz je za Sparto pomenil propad desetletne premoči na morju. Perzijsko ladjevje pa je prvič

obvladovalo Egejsko morje. S perzijsko denarno podporo so Atenci ponovno zgradili obzidje. Pridružilo se jim je več nekdanjih zaveznikov, utrdili pa so institucije demokratične ureditve. Tokratni dvig Aten je bil rezultat Perzijskih interesov in je odraz drugačnih razmer v Grčiji kot v času Perikla, ko so Atene imele vlogo voditelja poti Perzijcem. L. 392 je po prevratu demokratov v Korintu in združitvi z Argosom nastala dvojna država Korint-Argos, ki je prevzela vlogo protiuteži spartanski hegemonija na Peloponezu. Sparta je doživela poraz spartanskega oddelka proti Atenam l. 392. Poraz Sparte v kopenski bitki je bilo znamenje spremenjene vojaške taktike (v spopadu so bili uspešnejši lahko oboroženi vojaki kot falange s težkimi sulicami). Na sledečih mirovnih pogajanjih se vidi perzijsko prevlado v Grčiji. Sparta je bila pripravljena pristati na vse atenske pogoje, če bi Atene pristale na avtonomijo vseh grških polis. Na teh pogajanjih je bila izražena želja po vsegrškem miru. Atene so spartansko ponudbo odbile, grška usoda pa je bila dejansko v rokah Perzije s katero se je še vedno bojevala Sparta. Pogajanja med Perzijo in vodilnimi grškimi državami v Sardah so se izjalovila zaradi različnih interesov v odnosu do maloazijskih Grkov. V vojni za oblast nad Jonijo se je spartanski poseg v Mali Aziji končal s neuspehom. Po drugi strani pa so bile v vojni uspešne Atene (sklenile zavezništvo z Ciprom in Egiptom, ter osvojile večji del maloazijske grške obale). To vojno so zaljučili s mirovnimi pogajanj na perzijskem dvoru v Suzi. Perzija je dobila nazaj izgubljeno ozemlje v Mali Aziji ter Ciper. Vsem grškim polis (z izjemo atenskih kleruhij) je bila potrjena avtonomija. Ti pogoji so izničili prizadevanja Sparti sovražni grških držav. Mnogi Grki pa so soglašali z načelom avtonomije grških polis. Pogoje spartansko-perzijskih pogajanj je Sparta morala izsiliti s pomočjo zaveznikov. Vojne pa je bilo konec z mirovnim kongresom v Sardah l. 387, na katerem je zastopnik perzijskega kralja dal razglasiti mir, ki je pomenil popolno perzijsko zmago. Sprejet je bil kraljevi mir oz. Antalkidov mir. Ta dokument je po vsebini povzetek predhodnih mirovnih pogajanj v Suzi med Sparto in Perzijo. Izvajalci (nadzorniki) miru v Grčiji so postali Spartanci, v tej vlogi so sklicali v Sparti mirovni kongres na katerem so Grki ponovno sprejeli določbe miru. Sparta je razglasila splišni mir med Grki. Perzija pa je spretno izrabila princip avtonomije grške polis za to, da je deželo razcepila v šibke države. + Diktat perzijskega kralja je odraz dejstva, da je Perzija razmere v Grčiji oblikovala po svojih interesih. Določbe kalijevega miru so ustrezale le Sparti (njen hegemonija ni bila prizadeta). Po sklenitvi miru je Sparta skušala utrditi svoj položaj v Grčiji in tako je l. 385 razširila Peloponeško zvezo, svojo hegemonija pa utrdila prek zvez s posameznimi skupnostmi v Bojotiji (načelo avtonomije pa je izrabljala v škodo Teb). V olintski vojni l. 382 so tebe zavrnilo spartansko vojaško pomoč, zato so Spartanci zasedli Kadmejo in usmrtili več protispartanskih politikov. Spartanska intervencija ob sporu Halkidijske zveze z Makedonijo v olintski vojni je pomenila zadnji vrh spartanske moči v spartanski zgodovini. Spartanska hegemonija je v tem času temeljila na učinkoviti organizaciji. Celotno območje pod svojo hegemonija od J Peloponeza do Trakije so razdelili na deset okrožij (sedem na Peloponezu, osma je bila Akarnanija, deveto sta tvorili Fokida in Lokrida in deseto najprej Bojotija, nato pa Olint ter spartanski zavezniki v Trakiji). Okrožja so morala dati Sparti na razpolago vojake za zvezno vojsko ali pa denarno nadomestilo. L. 379 pa je Sparta izgubila v Tebah in to je pomenilo zaton Špatanske hegemonije. Osamosvojitve Teb in rušenje spartanske ureditve v srednji Grčiji sta ustvarila pogoje za nastanek druge Atiške pomorske zveze l. 378/7. Nova zveza je temeljila na posameznih zavezniških pogodbah, ki so jih s posameznimi članicami

sklenile Atene. Po objavi razglasa vsem Grkom in barbarom so v zvezo pristopili egejski otoki, grška mesta ob traški obali, skupnosti v Jonskem morju. Vendar zveza ni imela nikoli toliko članic kot prva Pomorska zveza. V zvezi so spoštovali načelo avtonomije posameznih članov. V zboru zveze je imel vsak član en glas, njihovi sklepi pa so dobili veljavo šele potem, ko jih je potrdila atenska eklezija. Člani so plačevali prispevke in ne davkov. Po razglasitvi kraljevega miru je v Atenah nastopila generacija sposobnih politikov (Kalistrat-organizator druge Pomorske zveze, Habrias-poveljnik najemniške vojske, Ifikrat in Timotej-vojaška poveljnika). Z zmago Peloponeške zveze nad Naksom in Parom l. 376 je druga Atiška pomorska zveza postala vodilna pomorska sila v Grčiji. Po osvoboditvi Kadmeje in po zavrnitvi spartanskih poiskusov, s katerimi so ti skušali vzpostaviti nadzor nad mestom se je pričel vzpon Teb. Temeljil je na reorganizaciji Bojotske zveze, ki je imela svoj zbor, po novem pa je razpolagala tudi z mornarico. V sedemdesetih letih 4. st. pa se je kot pomembna država uveljavila Tesalija. Po dobi notranjih razprtij med plemiškimi družinami je nastopil tiran Jazon iz Fer, ki mu je l. 372 uspelo združiti vso državo. Tesalija je bila največja vojaška sila Grčije in tesalski tiran je kot zaveznik Makedonije in Aten snoval vojni pohod proti Perziji s čimer si je pridobil naklonjenost Grkov. Po neuspelem pogajanju v Sparti je spartanska vojska vdrla v Bojotijo. Sledila je bitka pri Levktri l. 371 v kateri je spartanska vojska bila poražena, s tem pa se je končalo obdobje spartanske hegemonije.

29. Obdobje Tebanske hegemonije viri: Ksenofont (Hellenika), Diodor, Plutarh, Pelopidas, Kornelij Nepot. Po osvoboditvi Kadmeje in po zavrnitvi spartanskih poiskusov, s katerimi so ti skušali vzpostaviti nadzor nad mestom se je pričel vzpon Teb. Temeljil je na reorganizaciji Bojotske zveze, ki je imela svoj zbor, po novem pa je razpolagala tudi z mornarico. V sedemdesetih letih 4. st. pa se je kot pomembna država uveljavila Tesalija. Po dobi notranjih razprtij med plemiškimi družinami je nastopil tiran Jazon iz Fer, ki mu je l. 372 uspelo združiti vso državo. Tesalija je bila največja vojaška sila Grčije in tesalski tiran je kot zaveznik Makedonije in Aten snoval vojni pohod proti Perziji s čimer si je pridobil naklonjenost Grkov. Dvig nasprotnikov je Sparta skušala diplomatsko zaustaviti z novim mirovnim kongresom, na njem so razglasili splošni mir. Atenski poseg na Zakintu in tebanski napad na Plataje (atenskega zaveznika) privedo do povezovanja Aten in Sparte. L. 371 je na pobudo perzijskega kralja sklican mirovni kongres v Sparti, ki pa ni dosegel nobenih rezultatov, zaradi tebanskih zahtev po priznanju Bojotske zveze. Na njem prvič nastopi Epamejnondas (kasneje je uvedel novo taktiko bojevanja, taktika

poševne bojne črte – izid v bitki ni prinesli okrepljeno desno krilo, temveč levo krilo falange). Z uvedbo njegove vojaške taktike se je končala doba, ko je spartanska falanga z napadom na desnem krilu zmagovala nad nasprotnikovo vojsko. Po neuspelem pogajanju v Sparti je spartanska vojska vdrla v Bojotijo. Sledila je bitka pri Levktri l. 371 v kateri je spartanska vojska bila poražena, s tem pa se je končalo obdobje spartanske hegemonije. +Tebanska hegemonija je temeljila na zavezniških pogodbah, ki so povezovale območje celotne srednje Grčije. Prišlo pa je tudi do konfliktov med Atenami in Tebami saj je bilo več članic Bojotilske zveze hkrati tudi članic Pomorske zveze. Tebe so se v času svoje hegemonije skušale razširiti vpliv na Peloponez in zlomiti Sparto. Tako je bila slednja potisnjena v obrambo in v boj za obstanek. Spartanska ureditev Peloponeze je bila zrušena po demokratilnih uporih. L. 370 so se pod vodstvom Mantineje združili Arkadijci v zvezno državo, ki se je povezala s Tebami. To dejanje pa se sprožilo tebanski pohod proti Sparti. V prvem pohodu Tebanci pridejo v bližino Sparte, tedaj pa pride do upora Mesenijcev in ustanovljena je od Sparte neodvisna država mesenija. Pod vodstvom Bojotske zveze je nastala na Peloponezu Arkadijska zveza katere prestolnica je bila megalopolis. Zveza je kovala lasten denar, imela je zvezno vojsko. Prvi tebanski pohod na Peloponez je zrušil Spartansko ureditev. Zaradi Tebanskih uspehov sta se zbližali Atene in Sparta, slednje so v kritičnih razmerah podprle tudi Sirakuze. Drugi tebanski pohod je bil zato neuspešen. +Smrt tesalskega tirana Jazona iz Fer l. 370 je pahnila državo na rob državljanske vojne in do neuspešnega poiskusa Makedoncev, da bi pridobili vpliv nad Tesalijo. Nato pa so se kaotične razmere pojavile v sami Makedoniji v katerega so posegle Tebe. Vendar pa njihov poseg ni bil uspešen, saj je bila tebanska vojska v bitki s Tesalci poražena. +L. 368 so na mirovnem kongresu v Delfih skušali rešiti položaj na Peloponezu in na severu. Naslednjega leta pa je prišlo do mirovnih pogajanj v Suzi. Glavna določba sporazuma je perzijski dogovor z Bojotsko zvezo o jamstvu za neodvisnost Mesenije, kar je pomenilo udarec za Sparto. Oslabitev Pomorske zveze pa je pomenil drug sklep – razorožitev atenskega ladjevja. Varuh miru je postala Perzija. Posledica Tebanskega uspeha v Suzi je sklenitev zveze med Atenami in Arkadijo. Atene so bile sedaj v hecnem položaju. Atene so se obvezale za pomoč Arkadijcem proti Sparti, obenem pa so bile na podlagi zavezništva dolžne pomagati Sparti proti Arkadijcem. +Mir v Suzi je postal podlaga za zadnji vzpon Teb. L. 366 so sklenile posebne pogodbe z vrsto skupnosti na Peloponezu in dosegle uspeh na severu. Sedaj tudi Tebe skušaji zgraditi svoje lastno ladjevje (prej kopenska sila). Sprva so na morju dosegali uspehe, neto pa je njihova iniciativa na morju zaostala. +Na Peloponezu so se po zrušitvi spartanskega državnega sistema nadaljevali spopadi med posameznimi skupnostmi, ki jih je tebanski poseg osvobodil spartanske nadoblasti. L. 364 je v vojni med Arkadijo in Elido v Olimpiji prišlo do oplenitve tempeljske zakladnice. V arkadijski zvezi je prišlo do razcepa, del zveze se je oprl na Tebe, Drugi del pa se je povezal z Elido in Ahajo, k tej zvezi pa so kasneje pristopile tudi Atene. Prišlo je tudi do zavezništva med Mantinejo in Sparto. S tem je na Peloponezu nastala močna protitebanska koalicija. Z bitko pri Mantineji l. 362 so si tebanci znova skušali podrediti Peloponez. Čeprav je Bojotska vojska zmagala, je v tej bitki padel Epamejonod, kar je dejanski poraz za Tebe. L. 362/1 obe strani skleneta mirovni sporazum, ki je razglašal vsegrški mir. Sporazum je potrdil trenutno razmerje sil (Arkadijska zveza je razpadla nadva dela), to pa je bil po dolgih letih prvi sporazum, ki so ga Grki sklenili sami. +Bitka pri Mantineji zaključuje štiridesetletno obdobje od konca peloponeških vojn. V peloponeških vojnah so Grki postali obrobni dejavnik v svetovni

politiki in objekt poseganja zunanjih sil. S propadom spartanske in tebanske hegemonije je bila usoda Grčije pravzaprav odločena in tudi ideja splošnega miru ni mogla prinesiti trajnejšega miru in spremeniti politično podobo dežele. Ideja suverene polis je oteževala nastanek večjih državnih tvorb, grška polis pa je kot dejavnik svetovnozgodovinskega razvoja propadla. S koncentracijo političnega, gospodarskega in kulturnega prizadevanja na majhnem prostoru pa je za časa svojega obstoja dosegla izjemne rezultate. Svobodni posameznik je postal nosilec politične svobode. Na podlagi dosežkov mestnih držav so Grki v helenistični dobi ponovno postali nosilci svetovnega razvoja na gospodarskem in kulturnem, manj pa na državno-političnem področju.

30. Razvoj sirakuške države na Siciliji po l.400 Viri: Platonova pisma, Ksenofont, Plutarh, Diodor (v 40 knjigah napisal svetovno zgodovino, veliko črpa iz del, ki se niso ohranila). V prvi polovici 4. st. se prične pod tiranom Dionizijem I. vzpon Sirakuz. V tem času so Sirakuze prevzele eno vodilnih vlog v grškem svetu (premik v političnem ravnotežju s Aten in Sparto na Sredozemlju). +V času peloponeških vojn je Kartagina skušala to vojno izkoristiti za podreditev Sicilije. Na prošnjo Segeste so posredovali na Siciliji in pri tem uničili Selinunt in Himero (tu so iz maščevanja zaradi poraza l.480 pobili veliko Grkov). Kmalu pa so zasedli tudi Gelo in Kamarino. Dionizij je v Sirakuzah uspešno odbil kartažanski napad in sklenil mir s Kartagino. Od tedaj velja za prvega človeka grške Sicilije. Pričel je s pripravami na vojno proti Kartažanom, zelo je utrdil mesto, ki je postala v tistem času najbolj oboroženo in zavarovano mesto. Močno oborožene pričnejo Sirakuze z vojno proti Kartagini. Po več grških porazih, kuga med Kartažani in uspešen izpad grške vojske iz Sirakuz prineseta Grkom zmago. L.392 je ponovno sklenjen mir med Grki in Kartažani, po katerem Sirakuze obvladujejo celotno Sicilijo razen SZ dela otoka. +Po vojnah je Dionizij skušal zgraditi sirakuški pomorski imperij in dvigniti Sirakuze v velesilo zahoda. Državo je širil v treh smereh a) v Italijo, b) na obale Jadranskega morja, c) na obale Tirenskega morja. a) je bila najlažja. L.386 so premagali zvezo južnoitalskih mest. S tem so Sirakuze dobile nadzor nad Mesinsko ožino in dosegle pogoj za obvladovanje Velike Grčije. c) je segalo do obal Etrurije. S postojnko na Korkiri so skušale obvladati plovbo pa Jadranskem morju. b) Sirakuška kolonizacija obal Jadranskega morja je bila šibka, na otokih Jadranskega morja pa so ustanovili nekaj kolonij. +V času druge vojne proti Kartagini številne skupnosti Grkov zapustijo nasprotnika Dionizija in se postavijo na stran Kartažanov. L.382 so bile Sirakuze poražene. Tudi tretja vojna proti Kartagini l.368 ne spremeni stanja, Sicilija je še naprej razdeljena na dva dela. +Dionizijev naslednik Dionizij II. ni tako dober politik kot njegov oče (svetovalci na njegov dvor povabijo Platona, da bi mu pomagal oblikovati državno uraditev). Sredi 4. st se na grški Siciliji uveljavijo številni lokalni tirani, izbruhnejo državljanske vojne kar označuje propad sirakuške hegemonije. Med nenehnimi boji za oblast se kandidati za oblast obrnejo na matično polis, Korint, ki za razsodnika pošlje Timoleonta. Temu uspe doseči spravo med Grki in premagati Kartažane. Odstraniti da vse tiranske režime, grške skupnosti pa poveže v zvezno državo, na čelu katere so Sirakuze. +Velika Grčija je v tem času že šla proti propadu. Zaradi krepitve italjskih ljudstev so tamkajšne skupnosti za pomoč prosile matični polis Sparto. Ta jim je skušala pomagati, a sa ji ni posrečilo. Propad Velike Grčije je bil spričo vojaške premoči sosednjih ljudstev le še vprašanje časa.

31. Grška kolonizacija na Jadranu Viri:Diodor, Plinij.Kolonije na tem območju je ustanovljala kolonija Sirakuze (zato govorimo o sekundarni grški kolonizaciji).Ta je s kolonijami skušala obvladovati obrobni prostor. Sekundarne naselbine niso posebnost jadranskega prostora, temveč so nastajale tudi drugod. Vendar pa je bila sirakuška kolonizacija obal Jadranskega morja šibka, ustanovljene so bile štiri naselbine na Z (Aria, Ankona, in dve ki jima ne vemo imena) in tri na V obali (Lissos, Issa, Pharos).Dionizij I. je ok.390 na Visu ustanovil kolonijo Issa, ki je postala izhodišče za nadaljno kolonizacijo.Pet let kasneje je pomagal pri ustanavljanju kolonije Pharos. Ustanovljena je bila tudi naselbina Herakleia, na kopnem pa naselbina Anchiale (obe sta neidentificirani).Kasneje so Grki iz Isse ustanovili koloniji Tragurion in Epetion v Dalmaciji, ki sta ostali v zvezi z Isso.Na Korčuli pa je poleg šibke naselbine iz l.ok.600 nastala Isejska kolonija, katero kasneje označujejo kot knidsko naselbino. +Prvi koloniji na Jadranu sta nastali ob koncu 6. St (Epidamnos in Apollonia), razvoj proti S pa je potekal počasi.+Viri nam kažejo, da so Grki Jadransko morje slabo poznali –Hektajevo poročilo, poročila Skilaka (omanja več mest, otokov, rek in ljudstev tega prostora).Nekaj dodatnih poročil pa prinaša pesniški opis Skimna (konec 2.st.). Na podlagi teh virov je mogoče ugotoviti politično, poselitveno in etnično podobo dežel na V obali Jadranskega morja. Na tem območju so živela tri ljudstva, Histri(na S), Liburni (na območju današnjega Hrvaškega primorja) in vrsta ilirskih ljudstev v Dalmaciji. Tudi zgodovina grških mest v Dalmaciji je premalo poznana. Znano je, da so kolonije Issa, Pharos, Herakleia in Korkyra so kovale lasten denar.Med arheološkimi viri so najpomembnejši grški napisi (najbolj znan je dekret o ustanovitvi in ureditvi naselbine – lumbardska pefizma).Iz sredine 1.st. po n.št. rimski polihistor Plinij poroča o grških mestih na J dalmatinski obali. Kasneje se omenja še več naselbin (Bouthoe dan.Budva, Olcinium – Ulcinij, Epidaurum –Cavtat). +Grki so se naselili na otokih. Z izjemo teh je bila kolonizacija na območju Jadrana šibka.Južni del Dalmacije in Liburnija sta bila neprijazna za naselitev zaradi Ilirov. Na obalah V Jadrana so bili Morski razbojniki, Grke pa je odvrčala tudi težko dostopna obala, nerodovitna zemlja in slabe povezave z zaledjem.+Šibke grške skupnosti na Jadranu so bile izpostavljene pritisku sosedov in so v kratkem času prišle v vazalni odnos do Ilirov. Le Issa je ohranila samostojnost; njen klic na pomoč proti Ilirom je na V obalo Jadrana priklical l.229 rimsko intervencijo.

32. Elementi grške navzočnosti na severnem jadransko slovenskem ozemlju +Na slovenskem ozemlju ni ohranjen noben materialni vir, ki bi nesporno dokazoval grško navzočnost na tem področju. Materialnih virov tega prostora je malo. Dokazano je, da so prebivalci dan.slovenskega ozemlja imeli stike s Grki v predhodni in arhaični dobi, manj pa jih je bilo v klasični in helenistični dobi. Predhodna doba-vplivi pri nakitu, arhaična doba-najdbe lončarskih izdelkov v halštatskih najdiščih (Stična, Magdalenska gora, Most na Soči (jonska keramika), Koritnica pri Bači, Poštela pri Mariboru (črnofigurna in rdečefigurna keramika)). Iz 6.-4.st. so na tem ozemlju našli orožje grškega izvora. Našli so ga v grobovih pripadnikov plemenske aristokracije. Iz arhaične in klasične dobe pri nas niso našli nobenih grških novcev. Našli pa so 15 novcev iz helenistične dobe, ti so bili najdeni v različnih delih Slovenije. Verjetno so Grki vplivali tudi na kovanje denarja pri Keltih. Uvoz grških izdelkov je bil torej majhen in (sodeč po najdbah) občasen.+ Grški topomini tudi kažejo na nekakšno prisotnost Grkov na našem prostoru. Znanih je 60 toponimov, vendar je lokaliziranih le pol. Plinij omenja toponim Aegida (Koper), geograf iz Ravene (verjetno iz 8.st.) omenja nekaj toponimov: Piranon(Piran), Neapolis

(Novigrad) , Ad pirum(Hrušica), poštna postaja Pyrry(nekje v hrvaškem Zagorju), Arcia (nelokalizirana), Archimiea(nelokalizirana). Grški pisci (Strabon, Ptolomej) pa omenjajo tudi gorska imena: Okra, Karouanka(Karavanke) in Phligadia in dve rečni imeni Akylis (neidentificirano) in helos Lougeon (verjetno Cerkniško jezero). + Napačne geografske predstave grških piscev kažejo na to, da so Grki o tem prostoru vedeli le malo. To območje so spoznavali predvsem prek plovni poti od odmorskega območja Jadrana proti njegovemu kontinentalnemu zaledju. Hektaj iz Mileta (konec 6.st.) prvič omenja severnojadranske dežele Istre in Liburnije. Podatki o tem področju so mu znani predvsem iz poročil fokajskih pomorščakov. Po Jadranu je vodila pomorska pot preko katere so Atenci trgovali s Z jadransko obalo, SV obalne pokrajine pa v to trgovino niso bile vključene. Od srede 4. st. se v virih večkrat pojavi napačna predstava o jadransko-črnomorski bifukaciji. Aristotel je zagovarjal tezo, da se en rokav Donave izliva v Črno morje, drugi pa v Jadransko morje. To napako ponovita tudi Skimnos in Skilas. Ta predstava pa je za napačno ocenjena že za časa Avgusta (kritika Strabona). Vse do avgustove dobe pa so prevladovali napačne predstave o prostoru, kjer se sekajo Alpe, Podonavje in S Jadran.+O grškem poznavanju tega območja govori mitološko izročilo. Mit o Argonavtih oz. ena od različic tega mita govori tudi o vračanju Argonavtov iz Kolhide v domovino preko slovenskega prostora. Ob tem mitu se že v starem veku pojavi problem, po kateri poti so se Argonavti vračali in kritike nekaterih nepravilnosti, predvsem dveh izlivov Donave (Plinij – 1.st. po.Kr., Zosim ok.l.500, Sozmen – sreda 5.st. ...). To področje pa se omenja tudi v ostalem mitološkem izročilu: po Strabonu naj bi na tem območju Kolhidici (zasledovali so Argonavte) na tem območju ustanovili mesto Polai (Pulj). Omenja tudi svetišče grškega heroja Diomeda ob izviru Timava. +Območje današnje Slovenije in njenega bližnjega sosesstva ni bilo vključeno v razvojni krog grške civilizacije, poseljen pa ni bil niti v dobi sekundarne kolonizacije. Vendar pa se kažejo vplivi grškega sveta tudi v tem prostoru.

33. Nastanek in razvoj makedonske države do Filipa II. Viri:dela Herodota, Tukidida, Diodorja.Makedonci so bili sprva kontinentalno hribovsko ljudstvo, ki se je preživljali s pastirstvom in se je šele privalalo življenju v mestih.V kulturnem oziru so močno zaostajali za Grki.+Makedonci so v širšem smislu grško ljudstvo, sodijo v skupino severozahodnih Grkov. Njihov jezik ali zapisi o njem se ni ohranil.Nekaj časa je bila zastopana teza o mešanem grško-ilirskem izvoru, sedaj pa je že opuščena.Dolgo so živeli izolirano in so postali v kulturnem, družbenem in političnem oziru ljudstvo zase. .+V Makedoniji se kraljeva oblast razteza samo po nižinah, v hriboviti Makedoniji pa vladajo domači knezi.Makedonija je bila kontinentalna država., gospodarstvo je bilo agrarno, ukvarjali pa so se tudi s sečnjo lesa s katerim so zalagali Grčijo.Makedonija je bila po državni ureditvi patriarhalno kraljestvo, kralj je hkrati vojskovodja, vrhovni sodnik in vrhovni svečenik.. Pri vladanju se opira na plemstvo.Vojaški zbor so sestavljali vsi aktivni vojaki, potrjeval je kralja z aklamacijo in posegal v vprašanje nasledstva na prestolu(če so bile pri tem težave).Vrhovno sodišče pa je obravnavalo primere veleizdaje. +Najstarejša obdobja njihove zgodovine so nam skoraj nepoznana.Do prvih oblik državnosti je prišlo v goratih južnih pokrajinah Makedonije, od koder so prodrli na S in ustanovili v gorski utrdbi Agaj novo prestolnico.Perdikas I. je prvi znani makedonski vladar(vladal na začetku 7.st). Konec 6.st. kralj Aminitas I. ponudi zatočišče atenskemu tiranu Hipiju, v tem času Makedonci prečkajo Vardar in svojo oblast razširijo proti V.V 5. st. si Aleksander I. prizadeva za širjenje grške kulture.Postal je perzijski vazal.Izvor

grške rodbine je povezal z grškim svetom, zaradi povezanosti z heleni so mu dovolili sodelovati na olimpijskih igrah. Izvedel je reformo vojske(težko oboroženi konjenici je postavil ob stran pešadijsko vojsko, ki jo sestavljajo kmeti).Aleksandrov naslednik Perdik II. se je z uspešno diplomacijo izognil peloponeški vojnini.Makedonija je postala pomemben dejavnik v grškem svetu za časa njegovega naslednika, Arhelaja I. Pridobil je pomembno mesto v Tesaliji in posegel v notranje razmere v Tesaliji.Z gospodarskimi ukrepi in priključitvijo Makedonije perzijskemu denarnemu sistemu in dvignil gospodarstvo države.Podpiral je umetnost.Po njegovi smrti so se v deželi za daljši čas pojavile notranje razprtije.To so izkoristili sosede(na V Halkidijska zveza, na Z napadalni Iliri).Zato je Makedoniji koristila olintska vojna.

34. Doba Filipa II. Viri:materialni viri(grobnica s posmrtnimi ostanki Filipa II., novci in napisi), zgodovinar Izokrat, Demostenovi govori proti Filipu.V obdobju tebanske hegemonije, pa do prihoda Filipa II. na oblast je bila Makedonija šibka država.Filip II. ponovno reformira makedonsko vojsko. Ta je postala bolj izurjena na podlagi stalne vaje in številnih pohodov. Jedro vojske je sestavljala falanga iz težko oboroženih pešcev, konjenica pa je bila postavljena po krilih in je služila kot napadalni del vojske. S to reformo je Filip dvignil Makedonijo v vojaško najmočnejšo državo v Evropi. Vzporedno z vzponom makedonske monarhije je potekal postopni zaton Aten in druge atiške pomorske zveze.Znotraj pomorske zveze se je izoblikovala posebna Zveza otoških držav. Pomorska zveza je bila s tem bistveno prizadeta. Šibkost Aten je izkoristil Filip II., zavzel Amfipolo in Pidno.Kot odgovor na Atensko grožnjo z vojno se je Filip povezal s Halkidijsko zvezo in svojo oblast razširil proti V. Na poziv kolonije Krenides je mesto osvobodil tračanske nevarnosti, v njem pa naselil koloniste in mu dal novo ime, Filipi (takrat je prvič v evropski zgodovini mesto dobilo ime po človeku).Gospodarsko moč države je dvignila pridobitev nekdanjih atenskih zlatih rudnikov v Trakiji.Tako se od l. 348 v grškem svetu pojavlja makedonski zlatnik kot temeljna valuta. Ker je Makedonija v kratkem času postala močna država, so se njene sosede združile v zvezo, ki se ji kasnej priključijo še Atene. V zavezniški vojni Filip hitro premaga svoje sosede. S tem se je končala prva doba makedonske ekspanzije.+Spor med Fokido in Bojotijo(v zavezništvu s Tesalijo) sproži vojno, ki zajame velik del Grčije.Od tam se je razširila tudi na S v Tesalijo, kjer je ena stran podpirala onomarha, druga pa je Filipa prosila za pomoč in mu s tem ponudila možnost posega v razmere grškega sveta. V bitki na Žafranovem polju l. 352 Filip premaga vojsko Fokide, vojne ujetnike pa kruto usmrti, kar pusti močan vtis na celoten grški svet. Zmaga na Žafranovem polju je pomenila začetek makedonske prevlade v Tesaliji (prva grška dežela, ki je dejansko že prišla pod makedonsko oblast).Poiskus prodora v srednjo Grčijo po zmagi v Trakiji ni uspel. Nerešeni sta ostali vprašanji odnosov s Halkidijsko zvezo in širjenje proti V (kjer dominirata Atene in Perzija). Filipov pohod v Tesalijo l.352 je Makedoniji priključil ozemlje med Nestom in Črnim morjem. To je pomenilo hud udarec za Atene, naslednjega pa jim je Filip prizadejal s posegom v olintski vojni, ko so Makedonci zavzeli vsa mesta Halkidijske zveze. Te polis so izgubile avtonomijo in so bile vključene v Makedonsko državo. Pridobitev Halkidike je bila za Makedonce ključnega pomena, saj so z vključitvijo starih kulturnih središč v Makedonijo bile postavljane možnosti kulturnega zблиževanja in povezovanja med Grki in Makedonci.+Zaradi Filipovih uspehov je v Atenah začelo prevladovati protimakedonsko razpoloženje, katerega pobudnik je Demosten. L.346 je

atensko mirovno poslanstvo s Filipom sklenilo politiko miru med Atenami in Makedonijo. Še pred potrditvijo miru pa je Filip zavzel del Trakije in to ozemlje priključil Makedoniji, nato pa je pristal na mir z Atenami (Filokratov mir). Od tega dejanja je Demosten v Atenah ostro nastopal proti Filipu II. Filip določbe miru takoj izkoristi za vojaški poseg v srednjo Grčijo, kjer se hitro utrdi. Namesto izključenih Fokejcev so bili vključeni v Delfsko amfiktionijo in s tem je makedonski kralj postal član grške politične in sakralne zveze.+Proti vse glasnejšemu Demostenu v Grčiji s Promakedonsko stranko nastopa Izokrat. Filipa ima za dobrotnika vseh Grkov, ki jih bo združil z Makedonci v prihodnji skupni vojni proti Perziji. Uresničitev teh idej je bila možna šele po vojaškem porazu Grkov proti Makedoniji.

35. Filipova zadnja leta vlade in nastop Aleksandra Velikega Viri: Diodor,Plutarh. Po bojih z Atenami je Filip II. Z njimi sklenil mir in se posvetil urejevanju razmer na Z. V pohodu proti Ilirom je l.344 Filip Ilire premagal. Na novo je uredil razmere v Tesaliji, razdelil jo je na štiri okrožja, v njihovih glavnih mestih pa so rezidirali tetarhi, postavljeni s strani Filipa II. Tesalija je bila do bitke pri Pasjih glavah l.197 tesno povezana z Makedonijjo. Atene so se pod političnim vodstvom Demostena pripravljale na vojno. Skušale so se povezati s Perzijo, a jih je Filip prehitel; s Perzijo je sklenil nenapadalni pakt. L.343/2 je posegel v Epir in pričel uveljavljati makedonske interese na Z. Prijateljski pakt s Perzijo pa mu je omogočil odločilni poseg v Grčijo. L.342 Perzija Egipt ponovno naredi za svojo provinco. Zaradi te krepitve Perzije se Filip prične povezovati z Atenami. V tem času pa Filip uspe tudi osvojiti Trakijo in jo narediti za makedonsko provinco. Ta makedonski prodor proti morskim ožinam povzroči, da protimakedonske stranke v Atenah sklenejo obrambno zvezo s tamkajšnjimi grškimi skupnostmi in se začno povezovati s Perzijo. Sklenjena je Helenska zveza pod vodstvom Aten, ki naj bi Grke branila pred Makedonci, vendar pa k zvezi ne pristopi Bojotska zveza. Makedonci napadejo atenskega zaveznika, kar sproži vojno. To je bila predvsem vojna med Atenami in Makedonijo (340-338).Filip, ki ni imel močne mornarice, in njegovo obleganje Bizanca ni bilo uspešno, se je odločil za pohod proti Skitom ob spodnji Donavi. Pohod se je končal uspešno in je dvignil moralo vojske. Nato je po diplomatski poti skušal med seboj spreti Atene in Bojotsko zvezo in napovedal vojno proti Amfisi (oskrunili naj bi Delfe).L.339 dobi od Delfske amfiktionije dovoljenje za poseg proti Amfisi in to mu omogoči, da vdre v srednjo Grčijo.Atene in Tebe so se počutile ogrožene, Demosten je zaradi tega v zvezo povezal srednjo Grčijo in dele Peloponeza in otoke. V bitki pri Amfisi Makedonci porazijo Grke, v bitki pri Hironeji pa je združena makedonska vojska poražena. Za izid bitke je bil pomemben preboj falange pod vodstvom Filipovega sina Aleksandra. Filip se nad poraženci ni maščeval, hotel je združiti grško vojsko za boj proti Perziji. Izjema so bile Tebe, ki so bile strogo kaznovane.Drugo Atiško pomorsko zvezo je Filip ukinil, Atenam pa je vzel ozemlje ob morskih ožinah. Izokrat je Filipa pozval, naj Grke združi in jih popelje proti Perziji. Prvi je izrazil idejo o helenističnem božjem kraljestvu. Filip nato odide na Peloponez, kjer kaznuje Sparto z odvzemom ozemlja. L. 338 je bil kongres predstavnikov grške polis v Korintu in na njem so ustanovili Panhelensko oz. Korintsko zvezo. Razglašen je bil splošni mir, prepovedani so bili spori med grškimi državami, uzakonjena je bila spošna plovba.Razglašena je bila avtonomija posameznih držav, ustanovljen je bil synedrion – najvišje predstavništvo zveze, v njem so bile zastopane članice po svojem pomenu. Sklenjen je bil mir med Filipom in Panhelensko zvezo.337 je bil Filip imenovan za

poveljnika v vojni proti Perziji (sveta vojna). To je pomenilo vojno napoved za Perzijo in že naslednjega leta Filip prične z vojno. Perzija pod oblastjo Dareja II. ni bila pripravljena na makedonsko-grški pohod. Na srečo je tega ustavila Filipova smrt (bil je umorjen). Prvič v zgodovini so bili združeni J deli Balkanskega polotoka in Grčija pod makedonskim vodstvom. Filip za čas svojega vladanja z izvrstno organizacijo, vojaškimi sposobnostmi in diplomacijo korenito poseže v grški svet.+ Aleksander , Filipov sin z očetom ni imel dobrih odnosov, nanj pa je imela velik vpliv mati Olimpija. Njegov učitelj je bil Aristotel, ki ga je navdušil za grško kulturo. Po Filipovi smrti je postal kralj in odstaranil svoje sovražnike in možne pretendentne za kraljevski prestol. V Grčiji so po Filipovi smrti nastopile težavne razmere. V Tebah, Antiohiji in na Peloponezu so izbruhnili nemiri, v Atenah se je okrepila protimakedonska stranka. Aleksandra v Tesaliji okličejo za hemogena Grčije in mu podelijo mesto, ki ga je prej zasedal njegov oče – v Korintu ga pooblastijo za poveljnika v prihodnji vojni proti Perziji. Prvi Aleksandrov pohod proti Tračanskim ljudstvom je bil uspešen. Aleksander vojsko vodi preko Plovdiva čez Balkan in ozemlje spodnje Donave. Zmagal je v bojih proti Illirom. Medtem pa se je v Grčiji pojavila novica, da je Aleksander mrtev in prišlo je do upora. Zanetili so ga Perzijci. Aleksander se je vrnil v Bojotijo in prekinil z uporom. Tračanski, Illirski in grški pohod okrepijo Aleksandrovo oblast v Makedoniji in omogočijo veliki azijski pohod. Finančni položaj Makedonije je bil slab, vendar Aleksander kljub temu prične s pripravami na pohod v Azijo. Upal je, da bo za preskrbo 30.000 pešcev našel vse potrebno v Perziji. Na tem pohodu so poleg makedonske vojske sodelovali tudi vojaki Panhelenske zveze. Zaradi slabšega ladjevja, se je Filip odločil, da bo vojna potekala po kopnem. Za vzdrževanje makedonske oblasti v Grčiji in za varstvo pred Iliri in Tračani je doma pustil četrtino vojske. Tej je poveljeval Filipov zaupnik Antipater, kot regent je nosil naslov stratega Evrope.

36. Aleksandrov pohod v Azijo Finančni položaj Makedonije je bil slab, vendar Aleksander kljub temu prične s pripravami na pohod v Azijo. Upal je, da bo za preskrbo 30.000 pešcev našel vse potrebno v Perziji. Na tem pohodu so poleg makedonske vojske sodelovali tudi vojaki Panhelenske zveze. Zaradi slabšega ladjevja, se je Filip odločil, da bo vojna potekala po kopnem. Za vzdrževanje makedonske oblasti v Grčiji in za varstvo pred Iliri in Tračani je doma pustil četrtino vojske. Tej je poveljeval Filipov zaupnik Antipater, kot regent je nosil naslov stratega Evrope. Viri: Arijan, Diodor, Kurcij, Plutarh, Justin. +Ahajmenidska država je bila šibka državna tvorba. Osrednji oblasti ni uspelo povezati različna ljudstva med seboj v celoto. Vojne in upori niso prizadeli samo še osrednjega dela perzijske države na iranski planoti. Perzija je razpolagala s grškimi najemniki in se za bližajoč pohod Makedoncev ni zmenila. Istega leta, kot v Makedoniji nastopi oblast Aleksander, v Perziji prične vladati Darej III. Grško-makedonska vojska je po pripravah pričela z vojno. Brez težav je prečkala Dardanjele in v Mali Aziji je Aleksander obiskal Ahilov grob. Obrambo Perzije so prevzeli štirje satrapi. V bitki pri Graniku l.334 so bili Perzijci poraženi. +Ker je bilo makedonsko ladjevje slabše ob Perzijskega, je moral Aleksander oporišča perzijske mornarice zavzeti s kopenske strani. L.335 so izpod perzijske oblasti osvobodili Lidijce. Osvobodil je tudi mnoge druge grške skupnosti in jih v svojo državo vključil kot neposredne podanike. Makedonci so osvojili Jonijo in Lidijo (Aleksander za obe deželi postavi posebnega upravnika), na njegovo stran prestopi Karija, pridobijo tudi Likijo in Pamfilijo. Aleksander je prezimil v

Frigiji po pol leta trajajočem pohodu, v katerem je zrušil perzijsko oblast v Z in osrednji Mali Aziji. Bitka pri Issu l.333 je odločila o usodi Prednje Azije. To je bila bitka z zamenjano bojno črto (armadi se zaradi slabe vidljivosti zgrešita). Darej se prehitro požene v beg in tako Makedoncem uspe razgnati vso perzijsko vojsko z izjemo elitnega oddelka najemnikov. Ta zmaga pa ni blila po volji protimakedonske stranke, ki je upala na perzijsko zmago. Tudi pri osvajanju Prednje Azije je najprej zavzel obalni prostor, pokrajini Fenicijo in Palestino. Tir ni hotel prestopiti na Makedonsko stran zato so ga v to prisilili. Mesto na otoku so oblegali (pri tem so nasuli nasip do mesta) dokler se jim ni predalo. Nato se je Aleksander odločil za pohod v Egipt. S tem je dal Perzijcem možnost, da se pripravijo na nadaljevanje vojne, vendar tega perzijski kralj ni znal izkoristiti. Na pohodu skozi J Sirijo in Palestino so Makedonci v Gazi naleteli na hud odpor, Egipt pa se jim je predal brez boja (Makedonci so veljali za osvoboditelje). Aleksander je kronan za kralja Zgornjega in Spodnjega Egipta. Njegov odnos do Egipčanov je bil tolerant in zelo naklonjen. V Egiptu je Aleksander ustanovil Aleksandrijo, ki je kmalu postala idealno morsko in rečno пристanišče na svetu. V njem so poleg Grkov prebivali tudi pripadniki drugih narodov.+ V času pohoda v Siwo je Aleksander obiskal Amnovo svetišče, kjer so ga pozdravili kot Amonovega sina. Po tem se je kralj čutil kot izvrševalec božjega poslanstva.+L.331 je njegovega Egiptovskega pohoda konec. Njegova vojska preko Sirije prodre S od Mezopotamije. V bitki pri Gavgameli Aleksander s taktičnimi novostmi premaga številčnejšo perzijsko vojsko. Po tej zmagi se Aleksander okliče za Kralja Azije. Makedonci pridobijo Babilon (razmere uredijo podobno, kot so v Egiptu), Suzo (Aleksander zajame njihovo zakladnico, ki postane eden od temeljev gospodarskega življenja nove makedonske svetovne države) in Perzepolo (požgati da rezidenco perzijskih vladarjev in s tem simbolično zaključi pohod Makedoncev in Panhelenske zveze. Po zavzetju prestolnice je Aleksander postal naslednik Ahajmenidov, bil pa je tudi vladar imperija, v katerem so združeni Makedonci, Grki in Perzijci).

40. Vojne med diadohi do konsolidacije velikih helenističnih držav :Viri: Diodor, Arijan, Plutarh, Kornelij Nepot, literarni vir-dramatik Menander. Po l.301 je boila Aleksandrova država razdeljena na štiri velike države. Tem so vladali diadohi Selevik, Lizimarh, Ptolomaj in Kasander. Demetrij Poliorket pa je razpolagal z močno mornarico in z njo gospodoval nad morjem. Svoje načrte je usmeril na Z in se povezal s sicilskim vladarjem Agatoklom. Pojavila se je vizija sredozemskega pomorskega imperija Makedoncev in Grkov (razprostil naj bi se od Sicillije do Fenicije). Diadohi pa so si prizadevali postati makedonski kralji. Po Kasandrovi smrti so se ostali diadohi dali na vojaških zborih oklicati za kralja Makedoncv. Vendar pa ta naslov ni izražal dejanske moči, temveč je postal samo izraz prestiža in vladarskega legitimiranja. +Oblast Demetrij Poliorketa je temeljila na posedovanju obalnih mest. Panhelenska zveza je bila ukinjena, Atene pa so odrekle pokornost azijskemu kraljestvu. V tem času se je večalo nasprotje med dvema najmočnejšima diadohoma, Selevkom in Ptolomajem. Spor je povzročilo sirsko vprašanje. Ptolomej je na svojo stran pridobil Lizimaha in Kasandra, Selevk pa je sklenil zaveznitvo z Demetrij Poliorketom.+L.298 pa je Kasander umrl in v Makedoniji so nastopile skoraj anarhične razmere. Demetrij je začel obnavljati oblast nad Grčijo. L.294 se je oklical za „kralja Makedoncev” in postal najmočnejši vladar v Evropi. V Tesaliji je zgradil Demetriado. Uspelo se mu je utrditi v Bojotiji, zavzel je Korkiro, se povezal s sirakuško državo. Zaradi uspehov pa so proti njemu nastopili ostali diadohi. Lizimarh je

vpadel v Makedonijo, Ptolomaj pa je zrušil demetrijevo oblast v Egejskem morju. Demetrij je medtem skušal zrušiti Lizimahovo oblast v Aziji, vendar je bil poražen. L.286 ga je zajel Selevk.+K sprememban v sistemu diadohov so prispvala tudi nesoglasja v družini kralja Lizimaha (uvedel novo finančno upravo, skrbel za gospodarski dvig dežele). Dal je usmrtiti svojo ženo, Ptolomajevo hči, in s tem je med Ptolomajcem in Lizimahom prišlo do vojne. Po upor v Aziji vrsta mest prestopi na Selevkovo stran. Vojna se zaključi z bitko pri Kurupediju, kjer zmaga Selevk. Po bitki se okliče za „kralja Makedonije”, vendar kmalu postane žrtev atentatorja Ptolomaja Keravna.+Število držav po štiridesetletni vojni se zmanjša na tri. Te velike državne tvorbe so Egipt (pod Ptolomajci), Azija (pod Selevkidi) in Makedonija , ki pa se zaradi keltskega udara utrdi šele kasneje.Nastopila je druga generacija vladarjev. Ideja enotne Aleksandrove države je bila dokončno opuščena. Pojavila pa so se neova vprašanja:dvig gospodarstva, ureditev države, uveljavljanje nove državne ureditve na podlagi vladarskega kulta. Nadaljni razvoj the držav je bil različen.

37. Aleksandrov pohod od Perzepolis do Indije Viri:Arijan, Diodor, Kurcij Ruf, Plutarh, Aleksander, Justin. L.331 je njegovega Egiptovskega pohoda konec. Njegova vojska preko Sirije prodre S od Mezopotamije. V bitki pri Gavgameli Aleksander s taktičnimi novostmi premaga številčnejšo perzijsko vojsko. Po tej zmagi se Aleksander okliče za Kralja Azije. Makedonci pridobijo Babilon(razmere uredijo podobno, kot so v Egiptu), Suzo(Aleksander zajame njihovo zakladnico, ki postane eden od temeljev gospodarskega življenja nove makedonske svetovne države) in Perzepolo(požgati da rezidenco perzijskih vladarjev in s tem simbolično zaključi pohod Makedonsev in Panhelenske zveze. Po zavzetju prestolnice je Aleksander postal naslednik Ahajmenidov, bil pa je tudi vladar imperija, v katerem so združeni Makedonci, Grki in Perzijci). Po požigu kraljeve palače v Perzepoli je Aleksander odpustil grške kontingente. Njegovo od panhelenskega programa se kaže v Aleksandrovi želji prevzeti vlogo vladarja Azije. Želel je ujeti pobeglega perzijskega kralja, vendar ga je prehitel satrap Besos, ubeglega kralja zajel in ga kot svojega ujetnika usmrtil. Po tem dogodku je Aleksander, imel se je za zakonitega naslednika Dareja III. hotel maščevati smrt svojega predhodnika. Aleksander je vse bolj postajal podoben perzijskim vladarjem. Iz evropskega vladarja se je spremenil v absolutističnega azijskega vladarja. Ker so ljudstva v V predelih Ahajmenidske države

nudila Makedoncem hud odpor, so slednji ta področja osvajali tri leta. Ta dolgotrajni pohod pa se ni odvijal v obliki velikih in odločilnih bitk temveč kot gverilna vojna. To je zahtevalo, da je Aleksander svojo vojsko preoblikoval, uvedel je manjše taktične enote. Z množičnim novačenjem Irancev pa je spremenil etnično zgradbo svoje vojske. Nekaj pomembnih dogodkov za časa triletnega obleganja: Makedonci prodrejo v Baktrijo(Aleksander ustanovi dve mesti in ju imenuje po sebi). Aleksandru uspe zajeti satrapa Besosa(da ga usmrtiti na strahoten način), l.329 Aleksander z vojsko prekorači zasnježeni Hindukuš. Makedonci so (med zasledovanjem Besosa) prišli so skrajnega SV območja ahajmenidske države. L.328 so Skiti uničili zadnje ostanke perzijske vojske, ki je bežala pred Makedonci in tako so olajšali zaključni del iranskega pohoda. + Aleksander je želel postati absolutistični vladar svetovne države in se je kot gesto sprave poročil z Roksano, pripadnico visokega perzijskega plemstva.Na ta način je prikazal svoj program stapljanja in povezovanja različnih ljudstev, ki pa je bil po njegovi smrti opuščen. +Aleksander je v času svoje orientalizacije spremenil odnos do Grkov in Makedoncev. Prekinil je s dotedanjimi sodelavci, ki njegovi vlogi Perzijskega vladanja niso mogli/hoteli slediti. Usode njegovih zaslužnih sodelavcev:Filoktas(poveljnik konjenice) usmrčen l.330, ker naj bi vedel za zaroto proti kralju, pa je ni naznanil, Parmenion(kraljevi svetovalec)je padel kot žrtev Aleksandrove slabe vesti, Klejtos (Aleksandru je v bitki pri Graniku rešil življenje) pa je bil usmrčen na ukaz pijanega kralja.+Vzroki za Aleksandrov indijski pohod verjetno niso ne vojaški in ne državna ideologija Ahajmenidovega naslednika, temveč se jih da razložiti s Aleksandrovo željo po dosegi robu V ekumene (tedaj še niso vedeli za Kitajsko). L. 328 jenavezal stike z indijskiim kraljem. Naslednjega leta je z vojsko Makedoncev in Irancev prešel Hindikuš in prišel v dolino svetih rek. L.326 je v bitki pri Hidaspu premagal indijskega kralja. V tej bitki sta se srečali dve armadi s popolno drugačnima taktikama- indijska vojska je v napad šla na slonih. Indijskega kralja je Aleksander imenoval za svojega vazalnega kneza. Najbolj V točka, ki so jo Makedonci dosegli na svojem pohodu je bila reka Hifazis. Ko pa so prišli do tam je nastopilo monsunsko deževje, zaradi katerega je Aleksander opustil načrt pohoda proti Gangesu in obalam „Vzhodnega oceana”. Aleksander je odredil gradnjo ladjevja, ki je 326 zaplulo v Ind, vzporedno s to plovo pa je potekal pohod kopenske vojske.Leto kasneje so dosegli Indovo delto in Aleksander je Indijo vključil v svojo državo. Makedonska oblast v Indiji se je obdržala dve drsetletji in je temeljila na vojaških oporiščih in novoustanovljenih mestih z makedonskimi vojaškimi posadkami. +Povratek indijskega pohoda pa je po svojih dosežkih postal raziskovalna ekspedicija. Nearh je plul od Indove delte do Perzijskega zaliva in je na svoji poti pisal dnevnik geografskih opažanj.+Povratek makedonske vojske je potekal v treh smereh. Armadna skupina pod Kraterjem je prodirala po S poti skozi Azijo. Aleksander je glavnino vojske peljal vzporedno z obalo (velike izgube zaradi pomankanja vode), tretja skupina pa je potovala po morju. Zaključek azijskega pohoda pa je bil prihod Aleksandrove vojske in mornarice v Hormuško ožino l.325.+ Aleksander naj bi se pripravljaj na osvojitve Z ekumene. Z novim ladjevjem naj bi plul ok. Arabskega polotoka, temu pa naj bi sledila osvojitve S Afrike. Vendar pa so njegove načrte po Aleksandrovi smrti opustili. Njegov prihod v centralne perzijske pokrajine je zaokrožil oblikovanje države, ki se je raztezala od Jadrana do Indijskega oceana, od Donave in Kavkaza do Zgornjega Egipta.

38. Pomen Aleksandrovega pohoda Viri: Plutarh. Aleksandrov pohod je potekal od Helesponta proti Indiji. S tem pohodom je pod svojo oblastjo ustvaril svetovno državo pod svojo oblastjo. Aleksandrov prihod v centralne perzijske pokrajine je zaokrožil oblikovanje države, ki se je raztezala od Jadrana do Indijskega oceana, od spodnje Donave in Kavkaza do Zgornjega Egipta. Aleksander je sestavil novo svetovno državo. Ta je bila sestavljena iz treh delov: makedonskega kraljestva, azijskega kraljestva in območja panhelenske zveze. Vladal je v vseh treh državah drugače. V Makedoniji so kralja (teoretično) omejevale stare institucije in centri moči. V Aziji je imel kot kralj Azijcev absolutno oblast. Grkom pa je vladal kot Hegomon in kot vojskovodja v vojni proti Perzijcem. Na svojem pohodu je večkrat reformiral vojsko in jo prilagodil razmeram in nasprotnikovi taktiki. V vojsko pa ni vključeval le Grke in Makedonce, temveč tudi Azijce (Perzijci in Iranci). Aleksander je želel v svoji državi združiti makedonske in iranske elemente. Ni poznal rasizma. Za upravnike osvojenih dežel je po l. 311 postavljal tudi perzijske velikaše. + Aleksander je poudarjal, da nastopa kot rešitelj zatiranih ljudstev. To kaže tudi njegovo ravnanje z Lidijci, Karijci, Egipčani in Babilonci. Vendar pa je bila ideja o pobratenju narodov le sekundarna (glede na to, da je Aleksander nameraval osvojiti tudi Z ekumeno). Skušal je uvesti politiko stapljanja ljudstev na vsa ljudstva svetovne države. + Zgodovinsko pomembno pa je tudi Aleksandrovo ustanavljanje mest – tretje obdobje grške kolonizacije. Ta niso imela le vojaške vloge, temveč so odigrala tudi pomembno kulturno vlogo – iz njih se kasneje širita grški jezik in kultura. Mesta so bila po značaju grška in ne makedonska. S to kolonizacijo je grščina postala svetovni jezik (izpodrinila je aramejščino na V). + Velika država pa je omogočala tudi nastanek prometa in trgovine. Aleksandrov pohod pa je omogočil raziskovanje tega prostora (geografska „odkritja“). Pogoj za uveljavitev trgovine pa je bila uvedba svetovne valute. V Perziji je bimetalni stem (slati in srebrni novci) opustil in prešel na srebrne nominale kot na podlago denarnega sistema. + Država, ki jo je ustvaril s tem pohodom je bila prva in edina država v zgodovini. Vendar pa so po njegovi smrti mnoge njegove ideje zamrle. Najdlje se je obdržala absolutna monarhija, ki je temeljila na vladarskem kultu. Ta se je kasneje preoblikoval v helenistični vladarski kult, ki pa je bila podlaga za ideologijo rimskega cesarja. Brez Aleksandrovega oblikovanja velike države, si ne bi mogli predstavljati velikih zgodovinskih tvorb, ki so se pojavljale v nadaljni zgodovini. S pohodom pa je ustvaril most med Evropo in Perzijo na kulturnem in gospodarskem področju.

38. Boji za dediščino (do 301 pr. Kr.) Viri: Diodor, Arijan, Plutarh, Kornelij Nepot, literarni vir-dramatik Menander. Aleksander je po svoji smrti zapustil ogromno državo, ni pa imel naslednikov. Zato je njegova smrt 10. junija 323 sprožila vprašanje nasledstva. To se je skušalo rešiti na makedonskem vojaškem zboru. Formalno se je ohranila celotna država, dejansko pa so jo razdelili na več manjših delov. Aleksandra nasledil njegov polbrat in postane kralj Filip III. Državo pa si razdelijo pomembni vojaši poveljniki. Antipater ohrani svoj položaj stratega Evrope, poveljnik vojske v Aziji postane Krater. + Perdikas

(„regent azijskega kraljestva”) izvede upravno reformo svojega območja, uvede ureditev satrapij. Ptolomaj dobi v upravo Egipt, Evmen dobi Kapadokijo in Paflagonijo, Antigon pa dobi Pamflijo, Likijo in Veliko Frigijo. V Evropi Antipaterda trakijo v upravo Lizimahu. +Satrapi iranskega rodu so praktično v celoti izgubili svoje položaje. Propadli so Aleksandrovi načrti osvajanja Zahoda in stapljanja narodov. Aleksandrovi nasledniki so se ukvarjali predvsem z dvema političnima konceptoma. Perdikas, Evmen in Antigon so zastopali idejo državne enotnosti, Ptolomaj in Lizimah pa sta želela oblikovanje večih držav. Kralj v teh spopadih ni igral posebne vloge, saj je bil pod vplivom vojaških poveljnikov.+ Pomembno v tem času pa je postalo tudi vprašanje, kdo bo obvladoval duhovno in kulturno središče sveta - „grško vprašanje”. + Proces v katerem je svetovna država postala razbita na manjše državnice je potekal v štirih stopjah in vsaki časovni stopnji je ideja partikularnih držav zmagala nad idejo državne enotnosti. L.321(konec prve stopnje)je bil umorjen Perdikas, l.317(konec druge stopje) sta bila usmrčena Filip III. in njegova žena Evridika, 311 pa je bil sklenjen mir, ki je potrdil razpad države med posamezne Diadohe. V bitki pri Ipsu l.301(konec četrte stopnje) pa je ideja enotne države dokončno propadla.+Po Aleksandrovi smrti je v Aziji vladal mir, v Grčiji pa je prišlo do globokih političnih pretresov. Politični emigranti so sprožili politične napetosti in nered. Atenci so po izstopu iz Korintske zveze in ustanovili Helensko zvezo. Antipater ni mogel obvladati razmer in prišlo je do helenske vojne, v kateri je zmagal Demosten. V bitki pri Amorgu pa so bili Grki poraženi. Atene so izgubile prevlado na morju in vodilni položaj v Grčiji. Na oblast je prišla protimakedonska stranka, atensko demokracijo pa je zamenjala timokratska ureditev.+V Aziji pa se je Perdik skušal uveljaviti kot član argeadske dinastije prek poroke, zato so se ostali diadohi povezali proti njemu. Perdik je po ponesrečenem pohodu proti Egiptu postal žrtev atentata. Egipt se je lahko osamosvojil in se pod Ptolomejem razvijal v samostojno državo. L. 321 so potrli novo ureditev Aleksandrove države. V tej ureditvi je imel Antipater vodilno mesto. Ni pa mogel utrditi svoje oblasti v Aziji, zato se je vrnil v Evropo. Oblast v Aziji je prevzel Antigon. Po Antipatrovi smrti je strateg Evrope postal Poliperhont. Ne v Evropi, ne v Aziji mu ni uspelo utrditi svoje oblasti. Uprl se mu je Antipatrov sin skupaj z Antigonom, Ptolemajem in Lizimahom. Na Poliperhontovi strani pa je bila njegova dinstija, upal pa je tudi na grško pomoč. V pomorski bitki je zmagal Antigon in na Kasandrovo stran so prestopile atene. V Evropi se za nekaj časa utrdi Kasandrova oblast. V tem času pa pride do izumrtja privržencev ideje enotne države na evropskih tleh – propade dinastija Argeadov. Ta poltična ideja pa je istočasno doživela podobno usodo tudi v Aziji. Vojskovodja in diplomat Evmen je podpiral Aleksandrov kult je bil v vojni proti Antigonu poražen in usmrčen. Ideja o enotni državi je propadla.+ Oblast diadoha Antigona se je povečala, zato so se proti njemu povezali Ptolomaj, Lizimah in Kasander. Tako povezani so bili premočni za Antigona in so ga porazili. K zvezi pa je pristopil tudi babilonski satrap Selevik. Ni pa pristopil k miru, ki so ga l.311 sklenili Ptolomaj Lizimah in Kasander z Antigonom. S tem mirom je bila začasno zaključena vojna za Aleksandrovo državo. Antigon je ostal upravnik Azije, Ptolomaj je utrdil oblast v Egiptu, Lizimah v Trakiji, Kasandru pa so priznali oblast v Makedoniji do polnoletnosti kralja. Mladi kralj je bil kmalu za tem usmrčen.S tem mirom je iz Aleksandrove države nastalo pet držav. Največje je bilo azijsko kraljestvo (sega od Helesponta do Evfrata). To državo je okrnila izguba Babilonije in satrapij med Tigrisom in Indom. Vseno pa je država obsegala gospodarsko pomemben maloazijski in sirskega prostor. Kot politična in

gospodarska sila je presegala druge začasne tvorbe diadohov.+Prostorsko bolj zaključena je bila Država Lagida Ptolomaja (Egipt, Kirenajiki, J Sirija, otok Ciper). Bila je v sporu s azijskim kraljestvom, saj sta si obe državi lastili J Sirijo in Ciper.+V Evropi sta vladala Kasander in Lizimah. Prvi je ponekod bolj dejansko, drugod bolj formalno obvladoval Grčijo. Trakijo in morsko ožino pa je nadzoroval Lizimah. Ta si je prizadeval za širjenje grške kulture na vzhodnobalkanski prostor.+Selvik je svojo državo iz Babilonije razširil nad celotnim iranskim vzhodom do indijskih meja. Ni pa uspel obnoviti oblasti v indijskem prostoru saj je tam nastala močna država pod vodstvom Sandrakotosa.Indijski vladar je sklenil pogodbo, s katero je nazaj pridobil vsa v boju z Aleksandrom izgubljena ozemlja, Selevk pa je dobil bojne slone, ki jih je uporabil v vojnah za Aleksandrovo državo.+ Selevk je ponovno želel utrditi pozicijo v Grčiji, s tem pa bi škodoval Kasandru. V Grčiji se je pojavil sin Antigon, Demetrios Poliorketes in Atenci so prestopili na njegovo stran. Prehod pod oblast Antigona so Atenci označili kot osvoboditev. Nato se je Antigon odločil poseči na Ptolomejeavo področje. V pomorski bitki pri Salamini je Demetrijski Poliorketes premagal egiptovsko ladjevje in za dve desetletji utrdil pomorsko prevlado „azijskega kraljestva“ v V sredozemju.Antigon se je imenoval za kralja, ta naslov pa je potem prenesel na sina. Potem pa je Antigon neuspešen pri pomorskem in kopenskem napadu na Egipt.Kraljevski naslov si l.305 nadane Ptolomaj, nato pa to storijo tudi ostali diadohi Kasander, Lizimah in Selevk. Antigon pa je nadaljeval s svojimi boji. Napadel je Rodos. Čeprav je njegov sin imel najsodobnejšo oblegovalno tehniko, mu mesta po enoletnem obleganju ni spelo osvojiti. L.304 se je končala vojna med Kasandrom in Demetrijem, ki se je končal z zmago slednjega. Ustanovljena je bila panhelenska zveza v Korintu, h kateri so pristopile skoraj vse grške polis. Zaščitnik te zveze je bil Antigon, njen namen pa je bila vojna proti Kasandru. V Grčiji pa se je izoblikovalo tudi zavezništvo proti azijskemu kraljestvu. Antigon se je zbal hkratnega napada Kasandra, Ptolomaja in Selevka in se je umaknil v Malo Azijo.+Vojna pa se je končala, ko je Lizimah prodrl v azijski prostor proti V, Selevk pa iz Babilonije proti Z. Vojski sta se združili in v bitki pri Ipsu porazili vojsko azijskega kraljestva. Odločilno vlogo v tej bitki so igrali sloni. Lizimah je svoje ozemlje razširil na celotno Malo Azijo, Selevk pa je dobil preostali del Antigonovega kraljestva. Ptolomaj je dobil J obale Sirije, vendar pa Selevk na to ni pristal in to območje je bilo še stoletje in pol predmet spora med obema državama.+Ideja enotne Aleksandrove države je dokončno propadla. Vojska je postala temelj oblasti diadohov.Njen pomen je z vojaško- političnega se razširil tudi na gospodarsko področje. Antigon je prvi uvedel pomembno novost v državni upravi, ko je namesto satrapov za upravnike velikih območij postavil stratege in tako v eni osebi združil vojaško in civilno oblast. Temu zgledu sta sledila tudi Lizimah in Selevk. Maloazijske grške polis so se vključile v državno strukturo, vendar pa so ohranila notranjo avtonomijo. Ustanovljena so bila tudi številna nova mesta, ki so imena dobila po diadohih. Propadel je poiskus oblikovanja makedonsko-iranskega naroda, saj so novi diadohi v azijcih videli predvsem podložnike.

41. Zahodni Grki v času pirovih vojn: viri V fragmentih ohranjena dela Timaja, Durisa, v celoti ohranjen vir Plutarhov življenjepis kralja Pira, od virov iz rimske dobe: Livij, Apijan, Kasij dion, od materjalnih virov-bronaste plošče iz južnoitalskih Lokrov.Grki na Siciliji so se branili proti Kartagini, Grki v J Italiji pa proti italiskim ljudstvom. Ker je položaj Grkov v Veliki Grčiji postal brezupen, so za pomoč prosili Grčijo. Ta jim je pomagala z najemniškimi vojskami in vojaškimi poveljniki: spartanski kralj Arhidam III., epirski kralj Aleksander, spartanski princ Kleonim in epirski kralj Pir. Sicilskim Grkom je uspelo ponovno premagati Kartazane za časa Agatokla. Sklenjen mirovni sporazum potrdi dotedanje stanje. Kartazani so imeli oblast nad tretino otoka. Agatokles je bil sirakuški državnik in vojskovodja. Po uspehu proti Sirakuzam je pridobil oblast tirana. Osvojil je mnoge grške polis in pričel z vojno proti Kartagini. Želel je izriniti Kartazane z otoka. Sprva je slabo začel in se nato odpravil na vojaški pohod proti Kartagini. Izkrcal se je v Afriki in dal požgati ladjevje (s tem bi preprečil vrnitev) in se odpravil proti Kartagini. Vendar pa pri tem ni bil uspešen, vrnil se je na Sicilijo in sklenil mir, s katerim je obnovil dotedanje stanje. Po zgledu diadohov se je oklical za kralja, se povezal s Ptolomaji in pričel z združevanjem južnoitalskih Grkov. Pričel je z gradnjo novega ladjevja, a je prej umrl. Bil je zadnji pomembni državnik na Z. +Pirove vojne so pomenile prvi veliki spopad med Z in helenističnim V. Presežena je bila delitev sredozemskega sveta na vzhodno in zahodno polovico. (Rim je gospodaril na Apeninskem polotoku.) Spor med helenistično silo in Rimom je povzročila Tarentinska vojna. Rimljani so podprli grško južnoitalsko mesto Turije, ki so se bojevale proti Lukanom. Prisotnost rimske vojske v Turijah pa je spodbudila, da je Tarent s pomočjo epirskega kralja Pira skušal premagati Rimljane. Pir je v tem času ravno opustil boj za Makedonski prestol in se skušal uveljaviti na Z. Sprva naj bi Pir le pomagal Tarentincem doseči njihov cilj. Pir se je z vojsko in bojnimi sloni prišel v Tarent. Prvič se je z rimsko vojsko spopadel v bitki pri Herakleji. Pir je v boju zmagal, vendar je pri tem utrpel velike izgube. Po tej zmagi so na njegovo stran pristopile grške skupnosti v J Italiji. Italska ljudstva Lukani, Brutiji in Samniti so se povezali skupaj. Ljudstva sredje Italije pa so ostala zvesta Rimu. V pogajanjih je epirski kralj za člane južnoitalskega zavezništva zahteval avtonomijo. S tem pa bi Rim izgubil svoje pridobitve v prodiranju proti J.+ Sledila je bitka pri Avskulu, v kateri je Pir zmagal, vendar pa je ponovno doživel velike izgube. Sedaj, po dveh porazih se je Rim povezal s Kartagino. Pir pa je temu odgovoril s sklenitvijo zavezništva s Sirakuzami. In tako je pirov pohod iz spopada za južno Italijo prerasel v vojno v Z Sredozemlju. Epirskega kralja so na Siciliji oklicali za hemogena in kralja. Na začetku je bil siciljanski pohod proti Kartazanom uspešen. Prišlo pa je do slabšanja zveze med Piro in sicilskimi Grki. Zato je Pir l.275 zapustil otok. Po njegovem odhodu so se v J Italiji okrepili Rimljani. Po bitki pri Maleventu, ki je ostala neodločena na bojnem polju, je zaradi izčrpanosti vojske in pomankanja materialnih sredstev zapustil Italijo. Ponovno je skušal dobiti makedonski prestol. Vendar pa ga Makedonci niso več podpirali. Umrl je v cestnem spopadu.+ Z njegovim odhodom pa je bil grški svet na Z prepuščen Rimljanom. Preko vojne s Piro je helenistični svet spoznaval nastajajočo silo na Z. Zahod pa se je seznanil s grško kulturo in prišlo je do stapljanja grške in rimske kulture. Pomankanje svobode na južnoitalskem področju

prizadelo predvsem na gospodarskem področju.+ V sirakuški državi je Hieron II. pričel z izvajanjem državne reforme. V času prve punske vojne, so bili na začetku na strani Kartazanov, na koncu pa so bili zavezniki Rima. Po njegovi smrti so Sirakuze zavzeli Rimljani in ta del Sicilije je postal rimska provinca. + S prihodom Južne Italije in Sicilije pod Rim je tu propadla grška polis, ki so jo vključili v veliko državno tvorbo. Grki na Z svoje svobode niso ohranili. Bili pa so pomemben dejavnik v nastajoči grški kulturi.

45. Makedonija pod Antigonidi in razvoj v Grčiji v 3. st. Viri: zgodovinarja Polibij in Justin, Plutarhovi življenjepisi Arata, Agisa in Kleomena, izkopavanja v Mali Aziji. Država Antigonidov v Makedoniji in Grčiji je bila po obsegu in številu prebivalstva najmanjša izmed treh držav, ki so po dolgotrajnih spopadih nastale iz Aleksandrove svetovne države.+Imela je fevdalno strukturo. Kralj je bil največji posestnik, njegova opora pa so bili mali posestniki, ki so v vojni nastopili kot vojaki v falangi. Preko Soluna (največje pristanišče v Egejih) je imelo tesne stike z drugimi trgovskimi mesti. Drugo pomembnejše pristanišče pa je bila Demetriada. V 3. stoletju je bilo v državi vedno prisotno nasprotje med Grki in Makedonci in skupna makedonsko-grška državna tvorba se v pravem pomenu te besede ni nikoli razvila. +V 3.st. je moč Makedonije temeljila na makedonski ljudski vojski. Kasneje so se ji pridružili tudi najemniki, ki so sestavljali vojaške posadke v Grčiji. +Država je bila po svoji zgradbi dualistična. En del je bila Makedonija (povezana s Tesalijo), drugi del pa so bile grške dežele. Središče je bilo v Korintu pod makedonsko oblastjo in upravo).Makedonija in Tesalija sta bili razdeljeni na okrožja pod upravo okrožnih namestnikov.V goratih predelih Makedonije pa je oblast ostala v rokah domačega plemstva. Makedonska mesta so imel vlogo upravnih središč posameznih okrožij, niso pa imela avtonomije. Trakijo, Peonijo in grške pokrajine (Makedoniji priključene dežele) so v kraljevem imenu upravljali strategji. Makedonski podkralj je upravljal grške pokrajine. Rezidenco je imel v Korintu. L.234 pa Grčija izgubi Korint (zavzame ga Ahajska zveza). Grki z Makedonci niso bili zadovoljni, makedonska vojaška posadka je bila osovražena, prav tako pa so Grki nastopili proti tiranskim režimom, ki so jih podpirali Makedonci. Makedonija v tem času ni bila zmožna povezati celotno Makedonijo in ozemlja pridobljena v času Filipa II. Makedonska oblast nad Grčijo je temeljila na prisili. Poleg treh helenističnih monarhij se v 3. st. ni izoblikovala pomembnejša državna tvorba. V tem času je prišlo do popolnega zatona grške polis. Da bi vzdržali pritisk Makedoncev, so morali Grki preseči partikularizem in se povezati med seboj. Tako je v Z predelih srednje Grčije nastala Ajtolska zveza (l.367/6), na S Peloponezu pa je nastala Ahajska zveza. Zvezi sta vključevali tiste polis, ki dotedaj v grški zgodovini niso odigrale pomembnejše vloge. Vendar je obema zvezama manjkala prava hegemonija.Središče Ajtolske zveze je bil sveti gaj v Termosu, središče Ahajske pa Zevsov tempelj v Agiju. Zvezi se nista izoblikovali v zvezno državo, saj se ni izoblikovala neka osrednja oblast, temveč je vojski zveze poveljeval za eno leto voljeni strateg.+Sparta je po porazu pri Selaziji iz drugorazredne postala tretjerazredna država.Dvignil se je Rodos in postal pomembna trgovska metropola. Na Z pa v tem času pride do vzpona Sirakuz pod Hieronim II. To je bilo zadnje polstoletno obdobje vzpona Sirakuz.Tudi v Sirakuzah so uvedli številne elemente helenistične državne ureditve, vendar pa Sirakuze niso bile pravo helenistično kraljestvo, saj se tam ni razvil vladarski kult.V Hieronovi dobi so Sirakuze postale prva rimska klientelna država v helenističnem svetu.

42. Obdobje ravnotežja helenističnih držav (281-201) Viri: zgodovinski viri so se izgubili, ohranjena sta klinopisna kronika in prapirus historične vsebine, od kasnejših avtorjev: Justin, Polibij, Plutarhovi življenjepisi Arata, Agisa in Kleomena, historični napisi, izkopavanja v Mali Aziji. Z novo generacijo vladarjev – Ptolomaj II. v Egiptu, Antioh I. v selevkidskem kraljestvu in kasneje Antigon Gonatas v Makedoniji – je nastopila nova doba v zgodovini helenističnega sveta. Uveljavila se je ideja ravnovesja sil. Tri velike helenistične države so določale razvoj V Sredozemlja in prednje Azije. Niso pa dosti vpilvale na Z Sredozemlje. Po propadu Lizimahove države so izpraznjen prostor med Malo Azijo in Balkanom vdrli Kelti. (v helenističnem področju so prisotni že od druge polovice 5. Sst). Na vojaškem področju so bile keltske vojske slabše organizirane in šibkeje od izurjenih helenističnih armad. Njihova oborožitev in vojaška tehnika in taktika pa niso dosegale standardov helenističnih vojska. Ob svojem prihodu na območje helenističnega sveta so bili uspešni predvsem zato, ker so se pojavili v trenutku krize in vojaške šibkosti. Kelti so l. 279 opustošili Makedonijo in si izbojevali dostop do grških dežel. Ta so se v strahu pred bližajočim sovražnikom povezale v vojaško zvezo. Kelti so prodrli do Delfov, vendar so prerочиšče pustili pri miru. Zaradi zaslug ob keltski nevarnosti je Ajtolska zveza prevzela nadzor nad Delfi. S tem ja Ajtolija postala vodilna v grškem svetu. Na poziv Bitinje in Ponta so Kelte preko Helesponta prišli v Malo Azijo. V slonovi bitki jih je premagal Antoh I., jih podredil oblasti Selevkidov in naseli v S delu Velike Frigije. Vendar pa so Kelti zaradi plenitev sosednjih pokrajin še vedno ostali dejavnik nestabilnosti v osrednjem delu maloazijskega prostora. +Po smrti Ptolomeja Keravna l. 279 so v Makedoniji nastopile anarhične razmere. Ptolomejava naslednika sta bila nesposobna, zato vojaški zbor imenuje regenta. Pojavilo se je več pretendentov za makedonski prestol, najbolj uspešen med njimi pa je bil Antigonos Gonatis. Po zmagi nad Kelti je za štiri desetletja zavladal Makedoniji. +Vzpon Makedonije v tem času je helenistični fenomen. Makedonija je v kratkem času dohitela ostali helenistični svet, obnovila in utrdila je svojo oblast v grških deželah ter postala vodilna pomorska sila v Egejskem morju. +Razvoj helenističnih držav je v tem času zaznamovalo nasprotje, ki je izhajalo iz sirskega vprašanja. Ptolomaj I. je v času vojne proti Antigonu l. 301 zavzel J Sirijo. Obe državi sta se prepirali za Sirijo še pol stoletja. Tako je prišlo tudi do večih spopadov. V času od 280-279 je potekala vojna med Antiohom I. (Selevkidi) in Ptolomejem II. (Egipt). Eno leto kasneje je izbruhnila prva sirska vojna, ki pa se je končala brez zmagovalca. Vendar pa je Ptolomej obdržal ozemlja v J Siriji in Feniciji. Velike uspehe Egipta v tem času kažejo tudi diplomatski stiki z Rimom in Kartagino na Z in Indijo na V. +Ob vzponu makedonske pomorske sile pa je ta postala konkurent ptolomajski pomorski sili. Prišlo je do hremonidejske vojne. Egipt je skušal organizirati odpor Grkov proti Makedoniji. Na svojo stran je dobil Atene in

Sparto. Vendar pa je Makedonija še vedno imela premoč in v vojni podredila Egipčanska zaveznika. Atene so bile nadaljnih 35 let nesvobodne. Ta vojna pa pomeni zmago helenistične monarhije nad grško polis. + V l.260 do 253 je prišlo do druge sirske vojne. Proti Ptolomaju se povežeta selevkidska in Madkedonska država. Egipt izgubi del čezmorskih ozemelj. Sklenjen je mir, ki omogoči dinastično zvezo med Ptolomajci in Selevkidi. + Ko pa po smrti Antioha II. zavlada Selevk II., da umoriti otroke iz zveze med Ptolomajci in Selevkidi. To sproži tretjo sirska vojno(246-241). Sprva je imel Egipt velike uspehe, ki pa so bili v nadaljevanju vojne izničeni.L.241 je bil sklenjen mirovni sporazum, po katerem je Egipt obdržal le posamezne postojanke v S Siriji, Trakiji in Egejskem morju.Selevkidska država je bila na robu propada. Po uporih se je na V in Z države osamosvojil velik del državnega ozemlja. Proces propada starih struktur je zajel področji Male Azije in Iranski Vzhod.Na teh področjih se je domači etnični element uveljavil proti Makedonsko-grški prevladi v Selevkidskem kraljestvu. Na V delu Male Azije je nastala Velika Kapadokija (vladar je bil perzijskega rodu), na S pa sta nastali Bitnija in Pontos. Prebivalstvo teh držav je bilo mešano, nosilci odpora proti Selevkidom in prvi vladarji pa so bili iranskega izvora. Na iranskem V delu države se je od Selevkidske države najprej ločila Baktrija(opirala se je na veliko število grških in makedonskih vojaških kolonij). V njej pa so prevladovali Grki in Makedonci. Vpad Parijcev pa je zrušil Selevkidsko oblast in nastala je Partija. Imela je tipično fevdalno ureditev. Parti niso podpirali grške kulture, temveč so bili iransko usmirjeni.Partska država je kasneje postala enakovreden, nato pa premočen nasprotinik za državo Selevkidov. +V 3. st. makedonska oblast nad Grčijo ni bila več trdna. Makedonski podkralj v Grčiji je pričel krepiti svojo moč.Prišlo pa je tudi do krepitve obeh zvez. V srednji Grčiji se je uveljavila Ajtolska zveza(imela prevlado v Delfih, po vključitvi Akarnanije je postala tudi pomembna pomorska sila).Na S Peloponezu pa se je uveljavila Ahajska zveza. Obe zvezi sta bili v stalni vojni z Makedonijo, zapletali pa sta se tudi v medsebojne spore. L. 243 so Ajtolci vpadli na Peloponez in zavzeli Akrokorint. Ahajska zveza je sklenila zavezništvo s Ptolomejem III. Vojna se je končala brez odločitve. +Sredi 3. st. je razplamtelo križno žarišča na Z.V prvi punski vojni so Rimljani s Sicilije pregnali Kartažane in zavzeli celoten otok. S tem je bilo konec svobode za grški svet na Siciliji.Konec helenistične Sicilije pa pomeni rimsko zavzetje Sirakuz l.212. Grki so na Z izgubili ves politični vpliv, ostali pa so velesila na kulturnem področju. +Po obdobju šibkega ravnovesja med helenističnimi državami pa je prišlo do sprememb v razmerju moči. Ptolomejci so povečali svoje ozemlje, Selevkidi pa so utrpeli velike izgube v Mali Aziji in na iranskem Vzhodu. Antigonidom pa je uspelo obdržati ozemlje, čeprav je bila njihova oblast nad Grčijo načeta.Najmočnejši vladar teega časa je bil Ptolomaj III. Njegova moč je temeljila na dobri vojski, močni mornarici im gospodarski podlagi (izkoriščanje egiptovskih kmetov). + Zaradi svoje politične razdrobljenosti helenisitčni svet ni mogel ustaviti rimskega prodiranja proti V. V tem času se je sistem helenističnih držav delil na dva kroga, ki pa sta se stikal le na obrobju. Zahodno območje sta sestavljali Makedonija in Grčija. Vzhodni krog pa sta tvorili ptolomejska in selevkidska država. Slednji sta bili zaposleni z medsebojnimi spori in nista mogli vplivati a razvoj njunega obrobja. Tako so v tem času lahko pridobile na moči nekatere manjše državnice, np. Pergamon in Rodos. +Novo obdobje za državo selevkidov pa se je pričelo z nastopom oblasti Antioha III. Selevkidska država je ponovno postala vodilna helenistična sila. Pridobila je ozemlja na področju Mezopotamije in Z Iranu.+Četrta sirijska vojna je bila

vojna proti Egiptu za oblast nad J Sirijo oz. vojna za prevlado v V Serdozemlju . V bitki pri Rafiji. Zmagal je Egipt v čigar vojski so tedaj že bili Egipčani. Antioh III je po utrditvi oblasti v Mali Aziji odšel na pohod na Vzhod. Uspelo mu je obnoviti Selevkidsko oblast vse do Indije. Prevezel je naslov veliki kralj. V času vzpona selevkidske države in vključitve Makedonije v vojno na Z pa je ptolomejska država ostala nevtralna.+ Spori med Ajtolsko in Ahajsko zvezo so se nadaljevali. V Demetrijevi vojni ni prišlo do odločitve. V čas smrti Demetrija II. sta obe zvezi doživeli svoj vrhunec. Ajtolska zveza je nadzorovala območje od Jonskega do Egejskega morja, Ahajska pa je poleg Ahaje vključevala tudi grške polis na Peloponezu. V Makedoniji je Antigon Dozon prevzel oblast namesto mladoletnega Filipa in se je izognil prvi ilirski vojni. Kasneje pa je izkoristil kaotične razmere v Grčiji (vojno med Ahajsko zvezo in Sparto). + V Sparti so bile pod kraljem Kleomenom III. izvedene pomembne državne reforme, s katerimi je skušal obnoviti državo(ukinil institucijo eforata, uvedel je Likurgovo ustavo...). Zaradi spartanskega vzpona sta se povezali Makedonija in Ahajska zveza. V vojni proti Sparti, vojni za prevlado na Peloponezu se je prvič zgodilo, da je sovražna vojska vkorakala v Sparto. Poraz Sparte je zadnji uspeh makedonske države, kjer po Antigonovi smrti zavlada Filip V.+ Vojna proti Sparti je dobila nadaljevanje v zavezniški vojni. Makedonija se je skupaj s grškimi zavezniki bojevala proti Ajtolski zvezi in njeni zaveznici Sparti. Mir je bil sklenjen v Navpaktu, po posredovanju Egipčanov. + Po uspešni rimski intervenciji v Iliriji je rimska država segala do Makedonsko-grškega sveta. S tem posegom je Rim zatrl morsko razbojništvo na Jadranu, kar je grški svet sprejel z navdušenjem. Drugo rimsko intervencijo pa je izval rimski vazal Demetrij Hvarski; Rimljani so brez težav zlomili njegovo moč in zavzeli Hvar. Ti posegi pa so pomenili grožnjo za Makedonijo in zato se je ta v vojni med Rimom in Kartagino postavila na stran slednjih. Posledica te zveze pa je bila prva makedonska vojna. Za makedonijo ni bila uspešna. Rimljani so sklenili zvezo z Ajtolsko zvezo in tako je nastala zveza protimakedonskih sil v Grčiji. V prvi rimski vojni Makedonija ni utpela večjih teritorialnih izgub.Do odločilnega spopada med Makedonijo in Rimljani ni prišlo. Mir, ki je bil sklenjen v Fojniki je potrdil stanje pred vojno. + Neuspeh na Z je preusmeril makedonsko politiko proti V, zlasti na egejsko področje, kjer sta se po zatonu egipčanske pomorske sile uveljavila Rodos in Pergamon. V tem času je Egipt preživljal hudo notranjo krizo. Številni upori so prizadeli gospodarsko moč države, Egipt je izgubil gospodarsko pomembne partnerje. Po smrti Ptolomaja IV. sta Antioh III. in Filip V. sklenila tajni sporazum o delitvi ptolomejske države.Selevkidi naj bi dobili Ciper, posesti v Likiji in J Sirijo, Makedonija pa posesti v Kikladih in na tračanski obali. Sporazum je postal izhodišče za poseg Z velesile na Vzhod, v vlogo varuha ptolomejske države se je postavil Rim.

43. Selevkidska država v 3.st. Viri:zgodovinarja Polibij in Justin, Plutarhovi življenjepisi Arata, Agisa in Kleomena, izkopavanja v Mali Aziji. Selevkidska država je obsegala območje, ki je pred Aleksandrovim pohodom predstavljalo Perzijo. Tako je v selevkidski državi izstopala dediščina perzijske države. L.281 je država obsegala ozemlje od Hindukuša do Egejskega morja, od Kavkaza do Perzijskega zaliva. V njej so živela različna ljudstva:iranska ljudstva Perzijci, Medijci, Baktri, Parti ..., semitska Babilonci, Sirijci, Feničani, Judje, Arabci in maloazijska ljudstva Frigijci, Karijci, Lidijci... in Makedonci in Grki kot politično vodilni ljudstvi. +V selevkidski državi so (kakor že v

Perziji) obstajale tri kategorije prebivalcev. Dinasti so bili v tem času posestniki v Mali Aziji in Iranu. Oblast Selevkidov so sicer priznavali, vendar pa so bili od nje skoraj neodvisni. V to kategorijo so sodila tudi tempeljska območja v Siriji in Mali Aziji. Te „tempeljske kneževine“ so vodili veliki svečeniki. Bile so skoraj samostojne. Tako veliki svečeniki kot tudi dinasti so razpolagali s sužnji in služabniki.+Druga kategorija so grške polis. Ta grška mesta so uživala avtonomijo. Ljudstva (ethne), najštevilčnejša skupina, pa so bila pod neposrednim državnim nadzorom. +Država je bila razdeljena na satrapije, hiparije in toparhije. Na višku svoje moči je štela ok.30 satrapij. Sčasoma pa se je njihovo število večalo, saj so v centralnih predelih države večje upravne enote delili na manjše. V sirskega prostoru pa so Selevkidi ustanovili dve upravni območji. Eno je obsegalo območje Male Azije s središčem v Sardah, drugo pa za območje Mezopotamije, prestolnica pa je bila Seleukeja ob Tigrisu. +Reformator Antioh III. v državi uvede sistem strategij. Poleg strategov kot vojaških in civilnih upravnikov so bili za posamezna območja imenovani finančni upravniki. Iz takšne uprave so bila izključena le grška mesta v Z Mali Aziji. Njihov status so Selevkidi reševali od primera do primera. Razmerje med vladarjem in grškimi polis je temeljilo na zavezniški pogodbi. Vendar pa je imel Selevkid možnost posega v notranje razmere mest, kajti v teh mestih je bila močna selevkidska „stranka“, v večini mest pa so bile selevkidske vojaške posadke. Mesta naj bi imela naslednje obremenitve: davčno obveznost, obstoj selevkidskih vojaških posadk, izpolnjevanje kraljevih ukazov. Ker pa se je selevkidska država večkrat znašla v težavah, so mesta to izkoristila in dosegla samostojnost.+ Selevkid je skupaj s svojim sinom ustanovil številna mesta. Med njimi so najpomembnejša naslednja: Seleukeja ob Tigrisu, Antiohija ob Orontu (postala nova prestolnica države) in Seleukeja v Pieriji(postane pomembno obmorsko mesto). Nekatera starejša orientalska mesta pa so dobila nove naseljence in nova imena. V Prednjo Azijo so se zaradi velikih gospodarskih možnosti preselili številni grški trgovci, obrtniki in umetniki. Novoustanovljena mesta so bila pod nadzorom kraljevih funkcionarjev, imela pa so svojo avtonomijo. Poleg mest so obstajale tudi naselbine nižjega pravnega ranga v katerih je prebivalo prebivalstvo iz katerega se je rekrutirala selevkidska vojska. Tak tip naselij je prevladoval v Anatoliji, Mediji, Perziji in Baktriji.+Vojsko so sestavljali stalna vojska(služili najemniki)in rezervistov. V času miru so najemniki sestavljali posadke v mestih, rezervisti pa so do kraljevega poziva prebivali v naselbinah. Vojsko so sestavljali pripadniki različnih ljudstev: najemniki iz grških dežel, falango so tvorili Makedonci – elitni del vojske. Niso pa imeli močnega ladjevja. + Vsi podložniki so bili dolžni plačevati davek (del v naturalijah, del v denarju). Plačevali so redni davek, poleg njega pa tudi desetino, „venčni denar“ in davke ob izrednih priložnostih. Največ dohodkov je imel kralj, za katerega je delala množica sužnjev. Z davki so plačevali vojsko, upravo in dvor. + Selevkidska država je imela pomembno vlogo pri širjenju grške kulture proti V. Grški jezik je izpodrinil aramejskega in druge V jezike. Na Z predelih države se je razvijala tudi književnost.+S prihodom Makedoncev in Grkov v Azijo se je pričelo preslojevanje prebivalstva. Iranskim veleposestnikom in feničanskim trgovcem se je pridružil grško-makedonski višji sloj. Iranci so tudi po prihodu Grkov obdržali pomembne zadolžitve v državni upravi in s tem ohranili vpliv v Selevkidski državi. +Sredi 3.st. je na iranskem višavju V selevkidske države nastala država iranskih Partov. To je bila Baktrija, ki je s svojo odcepitvijo oslabila položaj Grkov v Aziji (imela je številne grške naselbine). Z nastankom Baktrije pa se je pričel boj med Iranci in grško-makedonsko stranjo. Iranci so bili uspešnejši.

44. Ptolomejska država v 3. st. Viri: zgodovinarja Polibij in Justin, Plutarhovi življenjepisi Arata, Agisa in Kleomena, izkopavanja v Mali Aziji. Ptolomejska država je bila ozemeljsko najbolj sklenjena. S puščavami na V in Z je bila dobro zavarovana in je ohranila ozemeljsko celovitost. Višek je Egipt dosegal za časa Ptolomeja II. in je prevzel vodilno vlogo v grškem svetu. Ptolomajski Egipt je bil najbolj izrazita pomorska sila v V Sredozemlju.+ V državi so vladali makedonsko-grški višji sloji. Ostalo prebivalstvo je bilo kmečko in je imelo podrejen položaj že pod faraoni. V Egiptu je bila navzoča tradicija starega Egipta, ki se je odražala v upravi, organizaciji svečeništva in templjev, ter v sistemu liturgij in tlake. Kljub prihodu grško-makedonske aristokracije v Egipt se državni sistem ne spremeni. Le pisarji so namesto aramejskega pričeli uporabljati grški jezik. Zaradi goste poseljenosti niso ustanavljali veliko grških mest. Od ustanovljenih sta najpomembnejša Aleksandrija in Ptolemeiada (novo središče za Tebiado v zgornjem Egiptu). +Egiptovska država je bila strogo centralizirana. Kralj je imel velika pooblastila in velike delovne naloge. Vsak državni podanik se je imel v primeru spora pravico obrniti se na kraljevo pisarno, ki je o tem izdala dokument ustreznim upravnim uradom.+Egipt je bil razdeljen na okraje (tako kot v dobi faraonov). Tega je upravljal strateg, ki je bil prvotno vojaški poveljnik, nato pa je postal vodja civilne uprave. Pri tem sta mu pomagala upravnik financ in posebni funkcionar (nadzornik obdelovalne zemlje). Ti funkcionarji so vodili upravo s pomočjo pisarjev z različnimi zadolžitvami. Okraji so se delili na nižje upravne enote – občine, te pa so se še naprej delile na posamezne vasi. Nižje upravne enote so imele poseben upravni aparat. Ta je bil sestavljen iz načelnikov in

njihovih pisarjev. Strateg Tebiaide je upravljal območja na J države, ki so bila od konca 3. st. združena v večjo upravno enoto.+Vojska je bila sestavljena iz Makedoncev in najemnikov(povečini Grki), pa tudi iz pripadnikov drugih evropskih in azijskih ljudstev.Vojaški garnizoni so bili v Aleksandriji, pomembnih obmejnih mestih in čezmorskih deželah.Vojaki so bili nameščeni, kjer je bila prosta zemlja. Posamezne etnične skupine so imele svojo organizacijo, vendar pa so izgubljale svoj etični značaj.V drugi polovici 3.st. je upadlo število Makedoncev, najemniška vojska pa je dosti stala, zato so proti koncu 3.st. v vojsko vključevali tudi domačine. S tem pa so okrepili njihovo moč, kar se kaže v uporih domačega prebivalstva od konca 3. st.+ Ptolomajci so se v meddržavni politiki upirali na močno ladjevje, katerega jedro je tvorilo kraljevo ladjevje. Vojska je imela nekakšnega vojnega ministra, mornarici pa je načeloval minister za mornarico.+ Duhovščina je imela velik vpliv v državi. Podpirali so jo Ptolomajci in se niso vmešavali na področje vere in kulta temveč so jo nadzorovali le gospodarsko. Kasneje so tudi številnim templjem, kamor so se potem zatekli prebivalci zaradi prevelikih obremenitev in državne prisile, podeljevali pravico azila.+Glavni vir Ptolomajskih dohodkov je zemlja. To so obdelovali „kraljevi kmetje”, ki so morali plačevati letno najemnino in tudi številne druge dajatve (deloma v naturalijah, deloma v denarju). Poleg kraljeve zemlje so obstajala še druge posebne skupine zemljišč (tempeljska zemlja, zemlja Kleruhov, zemlja visoki državnih dostojanstvenikov, zasebna zemlja). Na osnovi davčnega sistema so vse skupine zemljišč prinašale dohodke kralju.Grški strokovnjaki so s pomočjo nasilno rekrutiranih Egipčanov skrbeli za delovanje namakalnega sistema. Ta nadzor nad Nilom jim je omogočil pridelavo velike količine žita in tako je to postalo glavno izvozno blago.+Ostala agrarna in obrtna proizvodnja je bila organizirana na podlagi kraljevih monopolov (proizvodnja je potekala v kraljevih delavnicah).+S temi dohodki je kralj lahko plačeval vojsko, ladjevje, upravni aparat in dvor v Aleksandriji. Egipčani so proizvajali predvsem tekstil, steklo, kadila, kozmetične izdelke, izdelke iz slonove kosti. Te proizvode so tudi izvažali. Tako je Aleksandrija postala pomembno pristanišče za trgovino med V in Z. Ptolemaj II. je dal tudi vzpostaviti vodno pot med Sredozemljem in Rdečim morjem.+Denarno gospodarstvo je bilo podlaga gospodarskega življenja. Egipt je bil polietnična država. Vsi državni dohodki so bili last vladarja, od njih pa so imela koristi tudi sloj funkcionarjev(Makedonci, Grki). Domačini pa so morali opravljati brezplačno delo v rudnikih in kamnolomih ter gradbena dela v zvezi z namakalnim sistemom. Egipt je temeljil na strogo centraliziranem gospodarstvu.

46. Kulturnozgodovinska podoba helenističnega sveta v 3. st. Viri:zgodovinarji: Polibij, Livij, Justin, Jožef Flavij, Apijan, geograf Strabon, novci, napisi, parusi. Države, ki so nastale po razpadu Aleksandrove svetovne države so imele nekatere skupne značilnosti. V Aziji in Egiptu je zemljo imel v lasti kralj, bila je njegova zasebna lastnina in se je dedovala znotraj dinastije. V Makedoniji pa je bil kralj v odnosu do plemstva le prvi med enakimi. V selevkidski kot v ptolomejski državi je množici domačinov vladala manjšina prišlekov. Zato je v teh državah manjkal nacionalni značaj. +Helenistična civilizacija je bila po prostorskem obsegu svetovna. V tem času so Grki in helenizirani Makedonci v novosvojene predele prinesli svoj jezik, svoje navade, religijo in mnoge druge kulturne institucije. Grščina je postala svetovni jezik. Razširilo se je atiško pravo. Gymnasion je postal središče kulturnega življenja. Na Vzhodu pa so se pojavile tudi druge kulturne institucije(gledališče). Društva so bila verskega, socialnega ali gospodarskega značaja.+ Helenistična civilizacija je bila izrazito mestna. Novost v velikih mestih je bil kraljevi dvor. S širjenjem grške civilizacije na V je Grčija izgubljala vlogo osrednje dežele in je postajala obrobje helenističnega sveta.+V Grčiji je izrazit tudi zaton na kulturnem področju. Med starimi kulturnimi središči le Atene deloma ohranijo svojo vlogo. Na V pa nastajajo nova kulturna središča. Najpomembnejša med njimi so bila Aleksandrija v Egiptu, Antiohija v Siriji, Pergamon v Mali Aziji. Žarišča kulturnega življenja so postali helenistični dvori. +Helenistična kultura je spremenila svoj značaj, saj so bili helenistični vladarji mecen umetnikov in znanstvenikov. Prišlo je tudi do sprememb v načinu življenja, življenskemu idealu in mentaliteti človeka. Svobodni grški človek ni imel več moči vplivati na politiko in dogajanje okoli sebe. Počutil se je nemočnega in se zato oddaljeval od političnega življenja. Tudi negrško prebivalstvo je občutilo razlike, namesto domačih vladarjev so bili na oblasti Grki in Makedonci. Prišlo je do sprememb v

mnenju helenističnega človeka, ki se je počutil kot žrtev dogodkov na katere ni imel nobenega vpliva. Zaradi svoje nemoči se je obračal na bogove in velike državnike ter vojskovodje (postajajo predmet božjega čaščenja). Na spremembe pa sta vplivali tudi kolonizacija in migracija, saj je pri tem prihajalo do stikov Makedoncev in Grkov ter nosilcev tujih kultur. Vse to pa je vodilo v individualizem, ki je glavna značilnost helenistične dobe. V zasebnem življenju je vse večjo vlogo dobivala družina. Ta ni bila več tako odvisna od rodu, kar se kaže tudi pri zakonskih zvezah. Te so postajale vse manj zadeva rodu in sorodstva in vse bolj zadeva moškega in ženske, ki sta jo sklenila. Ženska ni potrebovala dovoljenja varuha oz. očeta. Položaj žensk se je izboljšal, ne moremo pa govoriti o emancipaciji žensk. +Vlogo osrednjega kulturnega središča je imela v tem času Aleksandrija. Tu so ustanovili Mouseion, nekakšno akademijo znanosti in umetnosti. Kralj je vabil v prestolnico učenjake in umetnike in jih tudi vzdrževal. Tako so se ti lahko posvečali le umetniškemu in znanstvenemu delu. Mouseion je imel veliko in dobro založeno knjižnico. Vladar je za podporo raziskavam ustanovil tudi naslednje institucije: astronomski observatorij, anatomski inštitut, živalski vrt in podobne ustanove. Med bolj znane znane znanstvenike in umetnike Aleksandrije sodijo Fillitas s Kosa, Zenodot iz Efeza, pesnika Kalimah iz Kirene in Apolonij iz Rodosa ter univerzalna učenjaka Eratosten iz Kirene in Arhimed iz Sirakuz. Nastala pa so tudi druga središča znanstvene ustvarjalnosti in helenistične umetnosti. V 3. stoletju so nastala naslednja mesta: Rodos za čas Hierona II., Sirakuze in Pergamon. Poleg Aten pa je svojo vlogo ohranila tudi makedonska prestolnica Pela. +Ta čas zaznamuje tudi razvoj tehnike (gradbeni podvigi), napredek medicine (vivisekcija, odkritje živčnega sistema, krvnega obtoka in odkritja s področja farmacije), napredujejo tudi botanika, fizika, astronomija, v tem času pa pride tudi do nekaterih geografskih odkritij. +Tudi na področju kulturnega življenja je prišlo do sprememb. Uveljavljati se so pričela božanstva V izvora. V tem času se pojavi vladarski kult. V tem času je veliko religioznih sistemov. Vstop v kulturno skupnost je bil povezan z obredi iniciacije, pri katerih so zahtevali npravstveno čistost. V vsebini nekaterih religij se pojavi princip odrešeništva. Pojavila pa se je tudi tendenca posvetiti se le enemu božanstvu, pri tem pa ne zanikati obstoja ostalih. Helenizem je henotizem, vera v eno božanstvo, ki obvladuje vse dogajanje in se kaže v različnih pojavnih oblikah. Pojavijo se tudi „božji ljudje“, karizmatične osebnosti, ki s svojim načinom življenja in dejanji med ljudmi veljajo za prinašalce božje milosti in vsemogočnosti med ljudi. Magija in čarovništvo v tem času doživita svoj razcvet. +Pomembne so bile tudi nekatere filozofske smeri, ki so vplivale na politično in javno življenje. Najpomembnejši med njimi pa sta bili stoiška (začetnik je bil Zenon) in epikurejska (začetnik je bil Epikur). Med filozofskimi disciplinami pa se razvije etika.